Teknik Raporlar, Basın ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Görüşmelerinde Büyük Gediz Depremi

Dilek YİĞİT YÜKSEL
Dr., Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara
E-Mail: dileksel@hacettepe.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-0536-6189

Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received: 26.10.2021 Kabul Tarihi / Accepted: 14.09.2022

ÖZ

YİĞİT YÜKSEL, Dilek, **Teknik Raporlar, Basın ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Görüşmelerinde Büyük Gediz Depremi**, CTAD, Yıl 18, Sayı 36 (Güz 2022), s. 999-1033.

Türkiye'nin yer aldığı coğrafya, tarih boyunca depremlere sahne olmuştur. Gelecekte de olacaktır. Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra yaşanan ve acı veren en büyük depremlerden biri 28 Mart 1970 tarihinde gerçekleşen Gediz Depremi'dir. Çoğu insanı uykuda vuran depremin yarattığı maddi ve manevi kayıplar çok yüksek olmuştur.

Kütahya'nın Gediz ilçesinin merkez olduğu deprem oldukça geniş bir alanı, neredeyse bütün Batı Anadolu'yu etkilemiştir. Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) bölgeye derhal müdahale etmiştir. Kurtarma çalışmaları başlamış fakat soğuk, yağmur ve kapanan yollar nedeniyle çok zor ilerlemiştir. Mümkün olduğu kadar kısa bir sürede Kızılay çadırları bölgeye ulaştırılmış, basın ve özellikle Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu'nun (TRT) haberleriyle Türkiye, bölgeden haber almaya başlamıştır. Başbakan ve ilgili

bakanlar ilçeye giderek afetzedelere moral desteği vermişler, kurumların organizasyonu ile ilgili çalışmaları başlatmışlardır. Depremden üç gün sonra yapılan Millet Meclisi toplantısında öncelikle bölge milletvekilleri bilgilendirmeler yapmışlar, eksikleri ve beklenilenleri iletmişlerdir. Daha sonra yapılan Cumhuriyet Senatosu toplantısında da konu gündeme gelmiştir.

Hükûmet, geçici iskân konusunu çözümlemeye öncelik vermiştir. Ardından kalıcı yerleşim yeri için depreme daha dayanıklı, genişlemeye uygun bir alan seçilmiştir. Hükûmet, ulusal ve uluslararası basının izlediği inşa çalışmalarını bir an önce bitirmeyi hedeflemiştir. Muhalefet partileri ise konutların teslimini yeterli görmemiştir. Temsilciler, sosyal ve ekonomik ihtiyaçları anlatarak bu konularda da faaliyet gösterilmesini talep etmişlerdir. Fakat Hükûmet tarafından bu konularda etkin bir faaliyet gerçekleştirilmemiştir.

Çalışmamızda Gediz Depremi'nin sonuçları, etkileri, teknik ve sosyal açıdan incelenmiştir. Depremin yaşandığı süreç, kayıplar, yardım çalışmalarında karşılaşılan zorluklar, uygulamadaki eksiklikler ve afetzedelerin durumu, Millet Meclisi-Cumhuriyet Senatosu görüşmeleri ekseninde irdelenmiştir. Böylece çalışmaya siyasi alan da eklenmiştir. Hükûmetin vaatlerine ve siyasi parti temsilcilerinin eleştirilerine yer verilmiş, ulusal basında ve uluslararası kamuoyundaki yansımaları da aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gediz, deprem, Türkiye'deki depremler, Büyük Gediz Depremi, Yeni Gediz.

ABSTRACT

YİĞİT YÜKSEL, Dilek, **The Great Gediz Earthquake in Technical Reports, Press and Parliamentary Sessions**, CTAD, Year 18, Issue 36 (Fall 2022), pp. 999-1033.

The geography where Turkey is located has been the scene of earthquakes throughout history. It will be in the future. One of the biggest and most painful earthquakes experienced after the establishment of the Turkish Republic is the Gediz Earthquake that took place on March 28, 1970. The financial and moral losses caused by the earthquake, which hit most people while they were asleep, were very high.

The earthquake, in which the Gediz district of Kütahya was the center, affected a very large area, almost all of Western Anatolia. The Turkish Armed Forces (TSK) immediately intervened in the region. Rescue efforts have started but progressed very difficult due to cold, rain and closed roads. Red Crescent tents were delivered to the region as soon as possible,

and Turkey started to receive news from the region, especially with the news of the Turkish Radio and Television Corporation (TRT).

The Prime Minister and the relevant ministers went to the district and gave moral support to the disaster victims and started the work on the organization of the institutions. At the National Assembly meeting held three days after the earthquake, first of all, the regional deputies gave information and conveyed the deficiencies and expectations. The issue was also brought to the agenda at the meeting of the Senate of the Republic, which was held later.

In our study, the results and effects of the Gediz Earthquake were examined from a technical and social point of view. The process of the earthquake, the losses, the difficulties encountered in the relief efforts, the deficiencies in the implementation and the situation of the disaster victims were examined in the axis of the National Assembly-Republican Senate meetings.

Thus, the political field was added to the study. The promises of the government and the criticisms of the representatives of the political parties were included, and their reflections in the national press and international public opinion were also conveyed.

The government has given priority to resolving the issue of temporary resettlement. Then, an area that is more resistant to earthquakes and suitable for expansion was selected for permanent settlement. The government aimed to finish the construction work, which was followed by the national and international press, as soon as possible. Opposition parties, on the other hand, did not consider the delivery of the houses sufficient. The representatives explained the social and economic needs and demanded that they be active on these issues as well. However, no effective activity has been carried out by the government on these issues.

Keywords: Gediz, earthquake, Earthquakes in Turkey, Great Gediz Earthquake, New Gediz.

Giriş

Doğal afetler dünyanın oluşumundan itibaren büyük yıkımlara sebep olmuşlardır. Yer altından kaynaklanan yer kabuğu hareketleri olarak tanımlanan depremler, doğal afetlerin içinde önemli bir yer tutmaktadır. Birdenbire ortaya çıkarak büyük hasarlara yol açabilen depremler, çökme, volkanik ve tektonik depremler olarak sınıflandırılır. Yeryüzünde gerçekleşen depremlerin %90'ı tektonik depremlerdir. Bu depremlerin yerkürenin içinin araştırılması konusunda büyük bilimsel önemi vardır. Yarattıkları tehlikenin büyüklüğü

nedeniyle de aynı oranda toplumsal önem taşırlar. Türkiye'de meydana gelen depremlerin çoğu tektonik depremlerdir. Tektonik depremler, yerin derinliklerindeki dengenin bozulmaya hazır hale gelmesi ya da yer kabuğundaki gerilimler gibi olaylarla oluşan potansiyel enerjinin kinetik enerjiye dönüşmesiyle oluşmaktadır. Bu tektonik hareketler sonucu Türkiye'nin batısında incelen bir kabuk yapısı gözlenmektedir [1]

Türkiye topraklarının tamamına yakını fay hatları üzerinde yer almaktadır. Deprem bölgeleri ülkenin %93'ünü oluştururken, nüfusun %98'i deprem tehdidi altında yaşamaktadır. Özellikle plansız şekilde kurulan kırsal yerleşimlerin büyük çoğunluğu her an risk altındadır.[2] Osmanlı Devleti'nin, Türkiye Cumhuriyeti sınırlarına karşılık gelen coğrafyasında 19. Yüzyıl boyunca 1.300'den fazla depremin yaşandığı bilinmektedir.[3] Deprem kuşağında olan Türkiye Cumhuriyeti'nde gerçekleşen ilk büyük deprem 1939 tarihli Erzincan Depremi'dir.[4] Yaşanan deprem felaketleri açısından Türkiye, insan kaybı açısından dünyada üçüncü, etkilenen insan sayısı açısından da sekizinci sıradadır.[5]

1904 yılından itibaren tutulan istatistiki kayıtlara göre Ege Bölgesi, Türkiye'nin en aktif bölgesidir. Buna göre Gediz merkez olmak üzere bölgede 7 ve üzeri şiddette depremlerin ortaya çıktığı yıllar 1886, 1896, 1911, 1942, 1944

---

[1] Bruce A. Bolt, *Depremler*, Tübitak, Ankara, 2008, s. 98,102; Tevfik Erkal, Mehmet Değerliyurt, "Türkiye'de Afet Yönetimi", Atatürk Üniversitesi Doğu Coğrafya Dergisi, Cilt 14, Sayı 22, 2009, s. 147-164; Oktay Ergünay, "Türkiye'nin Afet Profili", *TMMOB Afet Sempozyumu, Bildiriler Kitabı*, Mattek Matbaacılık, Ankara, 2007, s. 1-15; Çağlar Özer, Orhan Polat, "İzmir ve çevresinin 3-B kabuk hız yapısı", Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi (2017) 32:3, s. 733-747; H. Yavuz Hakyemez, Fikret Göktaş, Tevfik Erkal, "Gediz Grabeninin Kuvaterner Jeolojisi ve Evrimi, *Türkiye Jeoloji Bülteni*, Cilt 56, Sayı 2, 2013, s.1-26.

[2] "1900 Sonrası Türkiye'deki Depremler", *Türkiye'de Deprem Gerçeği ve TMMOB Makina Mühendisleri Odasının Önerileri, Oda Raporu,*

http://www1.mmo.org.tr/resimler/dosya_ekler/8273773702779a0_ek.pdf (Erişim Tarihi: 25 Aralık 2022); Fatih M. Kızıloğlu, Mustafa Okuroğlu, İbrahim Örüng, "Kırsal Yerleşimler ve Doğal Afetler", *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, Sayı 2, 2006*,* s. 53-58.

[3] Selahattin Satılmış, *Osmanlı Devleti'nde Afet Yönetimi,* İdeal Kültür Yayıncılık, 2.Baskı, İstanbul, 2019, s.9.

[4] Erzincan Depremi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Erdem Yavuz, *1939 Depremi (Erzincan ve Bölgeye Etkisi)*, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul, 2017.

[5] "AFAD ve Tarihçesi", *T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) Resmî İnternet Sitesi*, https://www.afad.gov.tr/afad-hakkinda (25 Aralık 2022).

ve 1949 yıllarıdır. 23 Mart 1969'da Demirci'de, 28 Mart 1969'da Alaşehir'de yine yıkıcı depremler olmuştur.[6]

Gediz–Emet Fay Zonu, Simav Fay Zonu ve Kütahya Fay Zonu'nun denetlediği *Kütahya deprem bölgesi*, Kuzey Anadolu Fay Zonu ve Gediz Graben Sistemi ile Sultandağı Fay Zonu ve Eskişehir Fay Zonu gibi komşu illerdeki fay hatlarının deprem tehdidi altındadır. Bu özellikleriyle de Batı Anadolu'nun en önemli deprem yörelerinden birisi durumundadır.[7] Gediz Vadisi yamaçları, Türkiye'deki büyük boyutlu faylar arasında yer alan dikey atılımlı fay zonları içindedir. Bu tip fay zonları Anadolu'da grabenlerin oluşmasına yol açmıştır. Gediz, en belirgin örneklerdendir. Bu grabenlerin çoğunun içleri neojen ve kuvaterner tortullarıyla dolmuştur. [8] Menderes Masifi'ne[9] günümüzdeki şeklini kazandıran Gediz, Büyük Menderes ve Küçük Menderes grabenleri, yeni tektonik dönemde, *ayrılma (detachment)* faylarına bağlı olarak oluşmuştur. Günümüzde de diri olan Gediz Grabeni, yarım grabendir. En genç tortulları Salihli - Alaşehir Ovası'nı oluşturur. Gediz Grabeni'nin açınımı, yöredeki en genç ayrılma fayı olan Karadut Fayı'nın oluşumu ile başlamıştır. Karadut Fayı, grabenin kenar fayı niteliğindendir ve taban bloğu, Menderes Masifi şist ve mermerleri ile, bunları kesen granodiyoritlerden yapılıdır. Gediz Grabeni boyunca zaman zaman oluşan depremler, günümüzde de değişen hızlarla süren tektonik etkinliğin kanıtıdır.[10]

Dolayısıyla bu bölgelerde deprem riski oldukça fazladır. Türkiye'de XX. yüzyılda magnitüdü 6'dan büyük 50 kadar yıkıcı deprem gerçekleşmiştir. 1970 tarihli Gediz Depremi bunların arasındadır.[11]

---

[6] Zeki Uz - Uğur Güçlü, "28 Mart 1970 Gediz Depremi'nin Replik ve Şiddet Dağılışı", *Gediz Depremi Sempozyumu Tebliğler-Tartışmalar*, İMO Yayınları, No:21, Ankara, 1970, s. 35; Şiddetin ölçüsü, insan eliyle yapılmış yapıların gördüğü zarar, yerin yüzeyindeki yer değiştirmenin miktarı ve insanların hayvanların tehlikeye verdikleri tepkinin boyutudur. Bolt, *age*., s. 202-207.

[7] Lütfi İhsan Sezer, "Kütahya Yöresinin Depremselliği", *Ege Coğrafya Dergisi*, Cilt 19, Sayı 2, 2010, s. 35-52.

[8] Özdoğan Sür, "Türkiye'nin Deprem Bölgeleri", *Ankara Üniversitesi, Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi,* Sayı 2, Ankara, 1993, s. 53-68.

[9] *"Menderes Masifi ilk kez 1944 yılında 1/1.000.000 ölçekli jeolojik haritada bir tektonik dilim olarak gösterilmiştir"*; bk. İsmet Alan - Nevzat Böke - İbrahim Altun, vd. "Menderes Masifi'nin Tektono-Stratigrafik Özellikleri Kapsamında Elde Edilen Son Bulgular, *MTA Doğal Kaynaklar ve Ekonomi Bülteni*, Sayı 28, 2019, s. 41-48.

[10] Tahir Emre, Hasan Sözbilir, Nuran Gökçek, "Kiraz-Beydağ Çevresinin Neojen- Kuvaterner Stratigrafisi, Küçük Menderes Grabeni, Batı Anadolu", *MTA Dergisi*, Sayı 132, 2006, s. 1-32.

[11] *Magnitüd*, depremin kaynağında açığa çıkan enerjinin bir ölçüsü; şiddet ise depremin yapılar ve insanlar üzerindeki etkilerinin bir ölçüsüdür. "Deprem", *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, Milliyet Yayınları, Cilt 6, İstanbul, 1986, s. 3053.

1970 yılında 28 Mart'ı 29 Mart'a bağlayan soğuk bir gecede Kütahya'nın Gediz kazasında bütün bölgeyi etkileyen 7,2 şiddetinde bir deprem meydana gelmiştir.[12] Deprem, bölge insanlarını uykudayken vurmuştur. Depreme dayanamayan çok sayıda yerleşim yeri yıkılmıştır. Duvarların çöktüğü evlerde uyuyan insanlar, enkaz altında kalmışlardır. Enkaz altından kurtulmaya çalışırken, depremin tetiklediği yangınlarda hayatını kaybeden çok sayıda insan olmuştur.[13] İtfaiye binasının çökmesi, iki itfaiyecinin hayatını kaybetmesi, araçların çöküntü altında kalması yangının hızlı bir şekilde söndürülmesine engel olmuştur.[14] Yangınlarla aydınlanan bölgede bu kez de yağmur başlamıştır. Enkaz altındakiler çamurun içine iyice gömülürken, kurtulabilenler soğuk ve yağmur altında kalmışlardır. Yollar kapanmış, iletişim kesilmiştir. Deprem sırasında Kütahya'da olan devlet yetkilileri derhal bölgeye geçmişlerdir. Yangınlar sürmektedir. Borular patlamış, sular kesilmiştir. Elektrik direkleri devrilmiş teller yerlerde sürünmektedir. Yerlerdeki cesetler ve üzerlerinde ağlayan insanlar yürek yakmaktadır.[15] Gediz'deki can kaybının büyük bölümü depremden hemen sonra Uluoymak Mahallesinde çıkan yangın sonucunda olmuştur.[16] Saatler geçtikçe enkaz altındakiler için umutlar giderek yok olmuştur. Depremde yaklaşık 3.500 evin tamamen yıkıldığı, 7.000'i ağır olmak üzere 10.600'den fazla binanın önemli ölçüde hasara uğradığı saptanmıştır.

---

[12] 1970 yılına ait veri bulunmamaktadır. En yakın tarih olan 1973 yılındaki verilere bakıldığında gece ile gündüz hava durumunun genel olarak, -10 ile 15 derece arasında gerçekleştiği söylenebilir. Uşak Havaalanı Bölgesi'nde 1973 Tarihinde Hava Durumu Geçmişi için bk. https://tr.weatherspark.com/h/y/148621/1973/1973-y%C4%B1l%C4%B1-i%C3%A7in-at-U%C5%9Fak-Airport-T%C3%BCrkiye-Tarihi-Hava-Durumu#Figures-Temperature. (Erişim Tarihi: 27 Temmuz 2022); Gediz'de 2022 tarihli hava durumu için Uşak Havaalanı ve Gediz Bölgesindeki İklim ve Hava Durumunun Karşılaştırması için bk.

https://tr.weatherspark.com/compare/y/148621~95972/atU%C5%9Fak-Airport-ve-Gediz-Ortalama-Hava-Durumunun-Kar%C5%9F%C4%B1la%C5%9Ft%C4%B1rmas%C4%B1

(Erişim Tarihi: 27 Temmuz 2022).

[13] Yangınlar genel olarak, depremin etkisiyle yanan sobaların ve lambaların devrilmesinden, bazı yerlerde de zarar gören elektrik hatlarında oluşan kıvılcımlardan kaynaklanmıştır. William Allen Mitchell - Timothy H. Miner, *Environment, Disaster and Recovery: A Longitudinal Study Of The 1970 Gediz Earthquake in Western Turkey*, Dean of the Faculty, United States Air Force Academy, Colorado, USA, 1978, s. 50.

[14] Oktay Gökçe - Çiğdem Tetik, *Teoride ve Pratikte Afet Sonrası İyileştirme Çalışmaları*, T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Ankara, 2012, s. 122.

[15] Cumhuriyet Senatosu Kütahya Üyesi Etem Erdinç'in Senato'da yapmış olduğu konuşma. *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi,* 31.03.1970, 55. Birleşim, 9. Toplantı, s. 505.

[16] Nilgün Ç. Erkan - Töre Seçilmişler - Nurcan Boşdurmaz, "35 Yıl Sonra Gediz Depremi: Depremin, Yaşayanlar ve İki Yerleşme Üzerindeki Etkileri", *TÜBA Kültür Envanteri Dergisi*, Sayı 6, 2007, s. 139-149.

33.000 ailenin evsiz kaldığı ve 6 saniye süren depremde, 1.086 kişi hayatını kaybederken, 1.260 kişi yaralanmıştır.[17]

Ayrıca Çavdarhisar, Akpınar, Efendi Köprüsü, Doğancılar, Akçalan, Abide, Kayaköy ve Soğuksu köylerindeki hasarlar, yapı tiplerine göre analiz edilmiştir. Evler, Kamu Binaları, Camilerin yanında, Kayaköy'deki Hidroelektrik Santralı ile Çavdarhisar'daki Aizonai Antik Kenti ve Zeus Tapınağı'nda (kalan 16 sütunun 3 tanesi daha yıkılmıştır) da önemli hasarlar ortaya çıkmıştır.[18]

1970 yılında mevcut olan afetler ile ilgili yasal düzenleme, 1959 yılında çıkarılan "7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun"dur.[19] Fakat çalışmamızda da görüldüğü gibi Gediz Depremi'nde, kanunda yer alan kurumların görev tanımları, organizasyon ve koordinasyon açısından yeterlilik sağlanamamıştır. Yoğun şekilde yapılan arama kurtarma çalışmalarına karşın kayıplar yüksektir. Yapılan teknik araştırmalar ve hazırlanan raporlar doğrultusunda, deprem sonrasında harabeye dönen Gediz'in bulunduğu yerde yeniden imar edilmesi yerine yeni bir alanda kurulmasına karar verilmiştir. Bu yeni alanın neresi olacağı ve gelecekteki olası depremler için neler yapılacağı çeşitli ortamlarda tartışılmıştır. Çalışmamızın ilk bölümünde söz konusu raporlar, yayımlanan makaleler ve görüşlere yer verilmiştir..

Hazırlanan Teknik Raporlar, Makaleler ve Basında Gediz Depremi

Teknik Raporlar ve Makaleler

Gediz, Kütahya ile Uşak illerini bağlayan yol güzergâhında bulunmaktadır. Kütahya'ya 90 km., Uşak'a 76 km uzaklıktadır. Gediz nehrinin yukarı yatak bölgesinde yerleşmiş bir kasabadır. İdari olarak Kütahya il sınırları içindedir. (bk. *Resim 1*) Deprem alanı, Gediz kuzeyinde yükselen kristalin şist ve mermerlerden oluşmuş Kocadağ masifiyle Gediz batısında yükselen Şaphane dağı masifi arasındaki Neojen havza olarak gösterilmiştir. Ayrıca çok sık olmasa da karşılaşılan eski temele ait mostralar da tektonik önemleri nedeniyle haritaya alınmıştır.[20]

---

[17] Yusuf Güner, "Gediz Depreminde Yürütülen İnsani Yardım Çalışmalarının Afet Yönetimi Bağlamında Değerlendirilmesi", *Toplum Ekonomi ve Yönetim Dergisi*, 2022, Cilt 3, Sayı 2, s. 121-150.

[18] Rıfat Yarar, Halit Demir, vd., "Gediz Depremi İncelemelerine Ait Ön Rapor", *İTÜ İnşaat Fakültesi Deprem Mühendisliği Yayınları*, Sayı 1, İstanbul, 1970, s. 8-52; bk. *Resim 2, 5*.

[19] 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun, Kabul Tarihi: 15 Mayıs 1959, *Resmî Gazete*, 25 Mayıs 1959, Sayı: 10213.

[20] Şakir Abdüsselamoğlu, Gediz Bölgesine Ait Sismotektonik Gözlemler, *Gediz Depremi Sempozyumu.,* s. 18; Bölgenin haritası, çalışmanın ekinde verilmiştir.

Alman Jeolog Hellmut Grabert, makalesinde, Gediz bölgesinde tarihte büyük depremler ortaya çıkmaması ve deprem haritasında özel bir sismik faaliyet görünmemesinin bölgenin deprem riski taşımadığını göstermediğini, mevcut bulunan iki arıza hattının kesişme noktası olduğundan gizli deprem bölgesi olarak kabul edilmesinin gerekli olduğunu söylemiştir. Ayrıca deprem bölgesindeki her yerin özellikle Akçaalan ve Gediz'deki büyük tahribat nedeniyle aynı yerde tekrar kurulmalarının doğru olmadığını belirtmiştir. Yerleşim yerlerinin deprem bakımından emniyetli olan alanlarda ve konstrüktif güvenlik tedbirleri alınmak suretiyle yeniden inşa edilmelerinin gerekli olduğunu vurgulamıştır.[21]

Gediz Depremi'nin hemen ardından hazırlanan ön raporlarda depremin verdiği hasarlar ayrıntıları ile incelenmiştir. Bu kapsamda, depremin yol açtığı jeomorfolojik olaylar ve değişiklikler şöyle özetlenmiştir:

a) Kaya yuvarlanmaları, çığları

b) Göçmeler, heyelanlar

c) Deprem yarıkları, faylanmalar

d) Yeraltı suyu fışkırmaları, minyatür çamur kraterlerinin oluşması.[22]

Mimarlar Odası İstanbul Şubesi, bir inceleme heyeti oluşturarak[23] deprem bölgesine göndermiştir. Görevli mühendislerin hazırladığı raporda, 28 Mart 1970 tarihinde saat 23:02'de meydana gelen ve geniş bir bölgede hissedilen depremin özellikle Gediz ve yakınındaki köylerde büyük oranda can ve mal kaybına yol açtığı belirtilmiştir. Kayıpların bu denli büyük olmasında, depremin gece, herkesin evde ve genellikle uykuda olduğu bir saatte olması önemli rol oynamıştır. Ayrıca büyük deprem, ufak sarsıntılarla haber vermeksizin aniden ortaya çıkmıştır.[24]

---

[21] Hellmut Grabert, "28 Mart 1970 Tarihinde Batı Anadolu'da Meydana Gelen Depremin Nedenini Teşkil Eden İki Önemli Arıza Elemanının Kesişmesi", *Maden Tetkik ve Arama Dergisi,* Çev. Zerrin Bengi, Cilt 77, Sayı 77, 1971, s. 22-29.

[22] S. Erinç, T. Bilgin, M. Bener, vd., *Gediz Depremi Tatbiki Jeomorfolojik Etüd*, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları, No:60, İstanbul, 1970, s. 24-33.

[23] Heyet şu isimlerden oluşmaktaydı: (Nihat Toydemir, Muzaffer İpek, Fevzican Akyüz, Ayhan Özbilen ve İmer Sunguroğlu.)

[24] "Gediz Depremi Raporu"*, Mimarlık Dergisi,* Yıl: 8, Sayı: 78, 1970, s. 26; Yapılan incelemeler sonucunda, esas şokun Greenwich Ortalama saatiyle saat 21:02:28,5'da gerçekleştiği, İTÜ Maden Fakültesi Arz Fiziği Enstitüsünün Çine, İstanbul ve Kastamonu İstasyonları'nın kayıtlarına göre Episantır'ın koordinatlarının, 39,12 N 29,5 E olarak hesaplandığı görülmektedir. Bu şoka ait magnitütler çeşitli istasyon ve merkezlere göre şöyle hesaplanmıştır: $7^{3/4}$ (Strasburg), 7,6 (Bensberg), 7,4 (Uppsala), 7,1 (Wien), $7\text{-}7^{1/2}$ (Roma). Odak derinliği ise 20 km olarak belirlenmiştir. Uz - Güçlü, agm., s. 37.

Raporda, depremin en büyük hasarı Gediz, Emet, Simav, Demirci kasabalarının içinde bulunduğu geniş bir bölgede verdiği belirtilmiştir. Gediz'deki 3-4 katlı kargir yapılar dışında bölgedeki yapılar tek ve iki katlı yapılardır. Depremde yıkılan yapılar yolları kapatarak bölgeye ulaşımı büyük ölçüde imkânsız hale getirmiştir. (bk. *Resim 6 ve 7*). Gediz'in idari merkezini oluşturan ve Gediz Nehri Vadisi'ndeki sağlam zeminde olan yapılar nispeten daha az zarar görmüşken, vadinin iki tarafındaki yapılardaki tahribat büyük olmuştur. Depremin etkileri bölge dışında da önemli oranda hissedilmiştir. En dikkat çekici olanı ise depremin merkez üssünün çok dışındaki Bursa'da bir fabrika inşaatında ortaya çıkan büyük tahribattır.[25]

Deprem sonrasında önemli ölçüde artçı sarsıntı gerçekleşmiştir. İlk günlerde 240 civarında olan günlük deprem sayısı 14 Nisan'a kadar ancak günde 36'ya düşmüştür. 23 Nisan'da oluşan artçı depremin şiddeti 6 olarak belirlenmiş ve bu tarihte Demirci ilçesinde 150 bina daha hasar görmüştür. Makalede, en yakın deprem istasyonu olan Çine'de 25 Nisan'a kadar 1831 artçı deprem kaydedildiği belirtilmektedir.[26]

Mimarlar Odası'nın raporunda bölgedeki yapıların mühendislik açısından ve konstrüktif yönden incelenmesi sonucunda deprem hasarının iki nedeni şöyle belirtilmiştir:

1- Düşük kaliteli yapı malzemesi ve bağlayıcı özelliği olmayan harç kullanılmış olması;

2- Konstrüksiyon sistemi ilkeleri açısından ortaya çıkan sorunlardır.[27]

Depremden sonra Mimarlar Odası'ndan başka İnşaat Mühendisleri Odası tarafından da Ön İnceleme Kurulu oluşturulmuştur. Kurul, incelemelerinin ardından hazırladığı raporun sonuç bölümünde yapılması gerekenleri şöyle özetlemiştir: [28]

> "1) Devletin bir "millî konut politikası" olmalıdır ve öncelikle afet bölgeleri değerlendirilmelidir.
>
> 2) Deprem hakkında yapılan/yapılacak olan bilimsel araştırmalara gereken önem verilmelidir. (Depremin yol açtığı 400 milyon TL zarar düşünüldüğünde deprem araştırmalarına ayrılan ödeneğin 1 milyon TL olmaması gereklidir.)

---

[25] "Gediz Depremi Raporu", s. 27.

[26] Uz - Güçlü, agm., s. 37, 39.

[27] "Gediz Depremi Raporu", s. 28-32.

[28] İnşaat Mühendisleri Odası Gediz Depremi İnceleme Kurulu'nun Raporu'nu Sunuyoruz, *Türkiye Mühendislik Haberleri*, Nisan 1970, s.5-8, https://eskierzurum.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/3027.pdf (Erişim Tarihi, 28.12.2022).

3) 1. ve 2. sınıf deprem bölgelerinde yığma yapıların çok sakıncalı olduğu göz önünde bulundurulmalı, çelik kuşaklarla takviye edilmesi gereklidir.

4) Cami, okul, hastane gibi ortak kullanıma açık binalar depreme göre projelendirilmeli ve kontrollerinin yapılması sağlanmalıdır."

Basın

Gazeteler, deprem haberini manşetlerine taşımışlardır. Büyük depremin bütün Batı Türkiye'yi sarstığı ve Gediz ilçesinde yüzlerce evin yıkıldığı belirtilmiştir. 30 Mart tarihli *Milliyet* gazetesi "her taşın altında bir ölü var" manşetiyle çıkmış, felaketin fotoğraflarına yer vermiştir. (bk. *Resim 3*) *Yeni İstanbul* gazetesi haberi, "Gediz yerle bir oldu, 800'den fazla ölü var"; aynı tarihli *Yeni Gazete* "ölü sayısı iki bine yaklaşıyor" şeklinde vermiş; "Gediz bir anda yerle bir oldu" başlığıyla devam etmiştir. 31 Mart tarihinde, Akçaalan bucağının haritadan silindiği haberi vardır. 2 Nisan'da *Milliyet*'in başlattığı yardım kampanyasında 303,800 TL toplandığı belirtilirken, yardım yağdığı fakat malzemelerin köylere ulaştırılamadığı söylenmiştir. 3 Nisan'da bölgede salgın tehlikesinin belirdiği duyurulmuştur. *Tercüman* gazetesi, afet bölgesinde dedektörlerle ceset arandığını yazmıştır. Ayrıca, 3 Nisan 1970 tarihli *Tercüman* gazetesinde sinema sanatçısı Türkan Şoray ile gazetecilerin yardım organizasyonunda yer aldığı bildirilmiştir.[29] 4 Nisan'da yardım miktarının hedefinin 1 milyon TL olduğu ve yardımların 20 köye ilk kez ulaştırılabildiği aktarılmıştır.[30]

27 Nisan 1970 tarihli *Milliyet* gazetesinde, İngilizlerin yaptıkları ve yapacakları yardımlar konusunda temaslar yapmak için Türkiye'ye geleceği haberiyle yine İngilizlerin Gediz'e gelerek prefabrik evlerin yapılması imkânlarını inceleyecekleri haberleri yer almıştır.[31] *Son Havadis* gazetesinin 26 Nisan 1970 tarihli nüshasında da İsveç Kızılhaç temsilcilerinin Gediz'e geldikleri; başkan Karl Elof Sevinig'in *"deprem evlerini yapmaya ve Gediz'de modern bir şehir kurmaya hazır olduklarını"* söylediği belirtilmiştir.[32]

Hayat dergisinin 2 Nisan 1970 tarihli sayısında "Deprem Bölgesinden Hiçbir Yerde Çıkmamış Renkli Fotoğraflar" başlığıyla Gediz Depremi'ne ait haber ve

---

[29] "Gediz ilçesinde yüzlerce ev yıkıldı", *Milliyet*, 29 Mart 1970, s .1; "Her taşın altında bir ölü var*", Milliyet*, 30 Mart 1970, s. 1,11; "Gediz yerle bir oldu, 800'den fazla ölü var", *Yeni İstanbul*, 30 Mart 1970, s. 1; "Ölü Sayısı 2 Bine Yaklaşıyor", *Yeni Gazete*, 30 Mart 1970, s. 1; "Artık her yer taş yığını", *Milliyet*, 31 Mart 1970, s. 4; "Yardım malzemesi yağıyor fakat", *Milliyet*, 2 Nisan 1970, s. 1; "Salgın hastalık tehlikesi belirdi", *Milliyet*, 3 Nisan 1970, s. 1; "Türkan Şoray ile Gazetecilerin Yardım Organizasyonu", "Dedektör ile Ceset Aranıyor", *Tercüman,* 3 Nisan 1970, s. 1.

[30] "İlk hedef 1 milyon TL", *Milliyet,* 4 Nisan 1970, s. 1.

[31] "İngilizler Gediz'de Hazır-ev Kuracak", *Milliyet,* 27 Nisan 1970, s. 1.

[32] "İsveç Kızılhaç'ı Gediz'de Modern Evler Yapmaya Hazır*", Son Havadis*, 26 Nisan 1970, s. 1.

görüntüler yer almıştır. Aşağıda söz konusu yazılardan dikkat çeken bazı kısımlara yer verilmiştir: (bk. *Resim 4*.) Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) da ayrıca bölgeye gelerek yayınlar gerçekleştirmiştir: [33]

> "Deprem ve yangın üst üste gelince şirin Gediz bir enkaz yığını halini aldı. Elektriklerin kontak yapması, sobaların devrilmesi yıkılan Gediz'e kaderin ikinci sillesini indirmiş oldu. Gediz ve çevresi kan, ateş, ölümle yoğrulmuş, her köşesinden acı sesler yükselen bir cansız bölge haline gelmişti. Gediz Kaymakamı telefonda komşu vilayetlerden yardım isterken ağlıyor ve faciayı şu sözlerle özetliyordu: "Korkunç bir deprem bu. Hemen hemen sağlam bina kalmadı. Acele yardım gönderin. Öncelikle enkaz kaldırma makinelerine ihtiyaç var. Yıkıntıların altından iniltiler duyuluyor."

Görüldüğü üzere, Gediz Depremi'ni yakından izleyen basının kamuoyuna aktardığı sürecin analizi, ardından hemen başlanan araştırmalar, çalışmalar ve hazırlanan raporlarda, mevcut durum ve karşılaşılan sorunlar ortaya konulmuş, aynı zamanda çözüm önerileri de sunularak ileride yaşanabilecek benzer felaketlerin önlenmesi yolunda adımlar atılması hedeflenmiştir.

Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu Görüşmelerinde Gediz Depremi

Millet Meclisi Tutanakları

Gediz Depremi sonrası Millet Meclisi'nin 30 Mart 1970 Pazartesi günü yapılan 3.Dönem 1. Toplantı 62.Birleşiminde Başkanlık Divanının Genel Kurul'a Sunuşları kapsamında "28 Mart 1970 Cumartesi gecesi Kütahya'nın ilçe ve köylerinde meydana gelen zelzele felaketi dolayısıyla verilen önergeler" yer almıştır. Bu önergeler incelendiğinde iki talep dikkat çekmektedir.[34] Birincisi *"deprem felaketi sırasında hayatlarını kaybeden vatandaşların ruhlarına ithafen saygı duruşunda bulunulması"* şeklinde kayda geçmiştir. Bu konuya değinen 10 milletvekili önergelerinde 1 ila 5 dakika arasında sürecek saygı duruşu yapılmasını talep etmişlerdir. İkinci konu, yardım yapılması talebidir. Önergelerinde bu konuya yer veren milletvekilleri ve önergeleri aşağıdadır:

- Amasya Milletvekili Yavuz Acar (AP) (d.1925-ö.1974), milletvekillerinin aylıklarından yüzer lira kesilerek felaketzedelere yardımda bulunulmasını teklif etmiştir.

- Konya Milletvekili Özer Ölçmen (DP) (d.1936-ö.2007), depremlerde yetim kalan çocukların eğitimini sağlamak için Meclis üyelerinin sembolik para

---

[33] "Hayat Felaket Bölgesinde", *Hayat*, Sayı 14, 2 Nisan 1970.

[34] *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem:3, Cilt:4, Toplantı:1, 62.Birleşim, 30.03.1970, s. 36-41.

yardımında bulunmaları için Parti Grup Başkanlıklarına teklif götürülmesini talep etmiştir.

Meclis'e sunulan bu önergeler karşısında Başkan'ın cevabı şöyle olmuştur:

> "Takrirlerde yer almış bulunan, başsağlığı dilenmesi hususu, Başkanlık Divanı tarafından yerine getirilecektir.
>
> Meclisler tarafından yardım yapılması hususu, Başkanlıkça grup yetkilileri ile temas edilmek yoluyla yerine getirilecektir.
>
> 28 Mart 1970 gecesi gerçekleşen elim zelzele sonucu vefat etmiş bulunanların aziz ruhları huzurunda Yüksek Genel Kurulu bir dakikalık ihtiram sükûtuna davet ediyorum. Teşekkür ederim."

Başkan'ın konuşmasının ardından Meclis'te 1 dakikalık saygı duruşunda bulunulmuştur.

Gediz Depremi ile ilgili olarak İçişleri Bakanı, aynı zamanda Cumhuriyet Senatosu Muğla Üyesi olan Haldun Menteşeoğlu[35] gündem dışı söz almıştır. Deprem hakkında genel bilgi verdikten sonra, hükûmetin İmar ve İskân Bakanı, Sağlık Bakanı, Maliye Bakanı, Sanayi Bakanı'nın olayın olduğu gece saat 03.00'de Ankara'dan bölgeye doğru harekete geçtiklerini söylemiştir. Ertesi gün Başbakan, Millî Savunma Bakanı ve Hava Kuvvetleri Komutanı afet bölgesine giderek, yapılan hizmetleri gözden geçirmişlerdir. Menteşeoğlu, Adalet Partisi Hükûmetinin hizmet politikasından bahsederek teknik, sosyal güç ve varlığa sahip bakanlıkların imkânlarının Gediz bölgesine sevk edildiğini söylemiştir. Dokuz sağlık ekibi ve Kızılay'ın açtığı bir seyyar hastanenin faaliyet gösterdiğini, vatandaşın sokakta kalan eşyaları için emniyet kordonu kurulduğunu, bölgeye 8.140 çadır, 3.000 çadıra karşılık gelecek miktarda naylon bez gönderildiğini belirtmiştir. (bk. *Resim 8*) Gediz ve çevresinde işlemez hale gelen elektrik tesislerini onarmak veya yeniden kurmak için İller Bankası tarafından teknik ekipman sağlanmış; Kızılay tarafından da 10 jeneratör devreye alınmıştır. En önemli işler olarak, enkaz kaldırmak, can kurtarmak, yaralıları tedavi etmek, geçici yerleşim ve yiyecek, içecek sağlanması faaliyetleri sürdürülmektedir. Yapılanları bu şekilde özetleyen Bakan, konuşmasını; *"bugün Gediz yıkılmıştır, ama yeni ve gelişmiş bir Gediz kurulacaktır."* sözünü vererek tamamlamıştır. Cumhuriyet Halk Partisi Ankara Milletvekili Yusuf Ziya Yağcı (1926-1982), bu konuşmaya karşı *"bunu parti meselesi yapmayın bari. Bu hadise de istismar edilmez ya…"* yorumunu yapmıştır. Menteşeoğlu ise cevaben, *"yaptıklarımız*

---

[35] *Haldun Menteşeoğlu* (1916-7 Temmuz 1988), Süleyman Demirel Hükûmetinde, 1969-1971 tarihleri arasında İçişleri Bakanı olarak görev almıştır; bk. *TBMM Albümü 1920-2010 – 4. Cilt – 1960-1983*, Ed. Sema Yıldırım – Behçet Kemal Zeynel, TBMM Genel Sekreterliği Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü, 2. Basım, Haziran 2010, s.1721.

yapacaklarımızın teminatıdır. Türk Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti yaraları saracak, afet bölgelerini imar bölgeleri haline getirecektir." demiştir.[36]

Gündem dışı söz alan Adana Milletvekili ve CHP Grubu Başkan Vekili Kemal Satır (1911-1991), deprem kuşağındaki Türkiye'de böyle afetlerin sık görüldüğünü, bu nedenle CHP Grubu olarak büyük üzüntü duyduklarını, Türk Devleti olarak afetzede vatandaşların hiç olmazsa maddi yaralarının telafisi için milletçe el ele vermenin gerekli olduğunu söylemiştir. Bu yardımı sağlayacak, kolaylıkla ve süratle yerine ulaşmasını temin edecek her türlü teşebbüsü destekleyeceklerini belirtmiştir. Önceki konuşmaya, *"bu büyük afet bir siyasi partinin iktidara ne hücumuna vesiledir ne de iktidar partisinin böyle felaketli bir günde, bu gibi felaketli günlerde kendisinin becerikli olduğunu söyleyerek parti propagandası yapmasına uygundur."* şekilde tepki göstermiştir.[37]

Mecliste grubu bulunan Güven Partisi'nden Konya Milletvekili olan Vefa Tanır (1927), grubu adına gündem dışı söz almış, millet olmanın sevinçte, kederde birlik anlamına geldiğini söyleyerek deprem felaketinden duydukları derin üzüntüyü belirtmiştir. Maddi hasar ve zararların en kısa zamanda telafisine milletin gücünün yeteceğini, parti mücadelesi ve propagandanın yeri olmadığını dile getirmiştir. Acil ihtiyaçların derhâl giderilmesi, bağlantı kurulamayan köy bırakılmadan her tarafa devletin ve milletin yardım elinin ulaştırılmasının öncelikli görev olduğunu vurgulamıştır. Ardından *"yıkılan köy ve kasabaların yerinde yeni yerleşim yerleri kurulması için hepimiz üstümüze düşeni yapacağız, Afetler Kanunundaki değişikliğe de inanıyoruz"* diyerek konuşmasını tamamlamıştır.[38]

Kendisi de Gedizli olan Adalet Partisi Kütahya Milletvekili Ahmet Fuat Azmioğlu (1927-1992), gündem dışı söz istemiştir. Azmioğlu, deprem hakkında genel bilgiler vermiş ve dokunaklı bir konuşma yapmıştır. Konuşmasından bazı bölümler şöyledir:[39]

> "Sabaha karşı Gediz'e vardığımızda gördüğümüz tablo çok üzücü idi. Gerek vazifemiz sırasında gerekse daha önce Gediz ilçesine konulan her şey mahvolmuş. İnsanlar, iniltiler. Yakınını, ailesini kaybetmiş insanlar derin bir üzüntü içinde. Âdeta Hamid'in Makber'ini andıran çok hazin bir tablo ile karşılaştık. Sevinci ile kederiyle her şeyi birlikte yaşadığım yakın dostlarımı, çok yakın akrabalarımı kaybettim. Gördüğümüz manzarayı şöyle ifade etmek istiyorum: Depremden önceki Gediz yerinde hiçbir şey görünmüyordu. Tamamen harabe. İstisnai ayakta kalmış birkaç bina. Onların da bacaları

[36] İçişleri Bakanı Haldun Menteşeoğlu ve Yusuf Ziya Yağcı'nın konuşması, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem:3, Cilt:4, Toplantı:1, 62.Birleşim, 30.03.1970, s. 38.

[37] Kemal Satır'ın konuşması, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem:3, Cilt:4, Toplantı:1, 62.Birleşim, 30.03.1970, s.39

[38] Vefa Tanır'ın konuşması, age., s.39-40.

[39] Fuat Azmioğlu'nun konuşması, age., s.40.

> yıkılmış, kısmen duvarları çökmüş, yarılmış, çatlamış. Beton inşaat enkazı altında kalanların iniltileri zamanla azalmakta. Herkes şaşkın, yorgun, uykusuz, aç ve bitap. Gece depremle başlayan yangın enkaz altındakilerin kurtulma umutlarını yok etmiş. Çok istisnai şekilde enkaz altından canlıların çıkarıldığını da gözlerimle gördüm. Teknik araçlar gerek. İnsanlar âdeta manevi bir panik içinde. Kimsenin eli tutmuyor. Ancak sabaha karşı dışarıdan yardım ulaşmış durumdadır."

Azmioğlu, mevcut durumu bu şekilde özetledikten sonra konuşmasında, hükûmetin, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin, Kızılay'ın kurtarma çabalarını anlatmıştır. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nun ve basın mensuplarının çalışmalarından övgüyle bahsetmiş, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, Başbakan Süleyman Demirel ve Cumhuriyet Hükûmeti yönetimine teşekkür etmiştir.

Bu konuşmadan sonra tekrar söz alan İçişleri Bakanı, Kemal Satır'ın değindiği Afetler Kanununda bir değişiklik yapılmasının gündemde olmadığını, mevcut kanunun hükûmete verdiği yetkinin yaraları sarmaya yeteceğini bildirmiş ve bu konudaki görüşme tamamlanmıştır.

3 Nisan 1970 tarihli toplantıda CHP Kütahya Milletvekili Ali Erbek (1917-1997), Gediz'e yaptığı yolculuğu şöyle anlatmıştır:[40]

> "Gediz'e yaklaştıkça durumun dehşetini, felaketin büyüklüğünü daha derinden hissettik. Çavdarhisar köyünün beton yapılarından okul, benzin istasyonu, karakol binası yerle bir olmuştu. Evlerin çoğu kısmen veya tamamen yıkılmıştı. Köy halkı perişan, şaşkın, ne yaptığını, ne yapması gerektiğini bilmez halde, endişeli, çocuklar başıboş bekleşiyorlardı. Gediz'e geldiğimizde durum daha hüzünlü ve daha ürpertici idi. İlçe yerle bir olmuştu. Koca koca binalar sefer tası gibi birbirine girmişti… PTT binasının yanında çıkan büyük yangın olanca hızı ile etrafa yayılırken, yetişen itfaiye ekipleri yangın yerine ulaşamamak ve susuzluk nedeniyle yeterli yardım sağlayamıyorlardı. Çevredeki insanlar yangın bölgesi içinde yüzlerce insan olduğunu söylemekteydiler… 30 saatin ardından tekrar Çavdarhisar'a geldiğimizde ise henüz çadır ve yardım malzemeleri gelmemişti."

Bir ay sonra, CHP Ankara Milletvekili Şinasi Özdenoğlu (1921-2019), Millet Meclisi'nin 6 Mayıs 1970 tarihli toplantısında Gediz Depremi'nin meydana getirdiği zararlar, yabancıların yaptığı yardımlar ve alınması gerekli tedbirler hakkında gündem dışı söz alarak büyük önem taşıyan şu konuları dile getirmiştir: Depremin üzerinden bir ay geçmesine rağmen Gediz halkının, yeni yerleşim yerini bilmemesi önemli bir sorundur. Halk hala çadırlarda yaşamaktadır. Çadırlar yeterli değildir, 20 bin çadıra daha ihtiyaç vardır. Bazı yerlerde insanlar hayvanları ile aynı çadırda kalmaktadırlar. Kış mevsimi

---

[40] Ali Erbek'in konuşması, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem:3, Cilt:4, Toplantı:1, 64. Birleşim, 03.04.1970, s.91-94.

gelmeden on binlerce insanın yerleştirilmesi gerekmektedir. Yurtdışından yardım olarak prefabrik evler gelmeye başlamış, ilk olarak Yugoslavya'dan gönderilen 15 ev bakanlığa teslim edilmiştir. Özdenoğlu bu bilgiyi verdikten sonra hükümetin bu konuda bir planın olup olmadığını sormuştur.[41] Ayrıca, halkın banka borçları konusunda Ziraat Bankası'nın faizsiz borç erteleme sistemi uygulamasını doğru bir yöntem olacağı yorumunu yapmıştır. Bakanlık ve Kızılay arasındaki yetki sorununa da değinerek, yetki ve sorumluluğun nerede başlayıp nerede bittiğinin anlaşılmadığını, deprem konusunda tek başına sorumluluğa muhatap olacak bir örgütün kurulmasının şart olduğunu vurgulamıştır.[42]

İmar ve İskân Bakanı Hayrettin Nakiboğlu, bu sözlere cevaben, deprem bölgesinde kurulacak konutların ve çeşitlerinin belirlendiğini, çalışmaların başlatıldığını söylemiştir. Yaptığı açıklamada, yeni bir deprem durumunda Gediz bulunduğu yerde kalırsa aynı sonuçlar ortaya çıkacağını bu nedenle yer değişikliğinin gerekli olduğunu, yeni kurulacak alanda ise sadece şehircilik ve mimari prensiplerin değil, sosyal ihtiyaçların da göz önünde bulundurulmasının zorunluğunu dile getirmiştir. Gediz'in yerininse olası sorunların önlenmesi için henüz ilan edilmediğini sözlerine eklemiştir. [43]

Yıkılan Gediz'in ismi daha sonra *Eski Gediz* olarak anılmış, farklı bir yerde yeniden kurulan yerleşim yerine Yeni Gediz adı verilmiştir. Meclis tutanakların incelenmesi sonucunda önemli görülen bir konu da Yeni Gediz'deki yerleşim sonucu belediyelerin ayrılmasıdır. Bu konuda Kütahya Milletvekili Ahmet Ekici'nin Meclise sunduğu "Kütahya İli Gediz İlçesinin Merkezinin Değiştirilmesi Hakkındaki Kanun Teklifi 5 Ağustos 1970 tarihi itibarıyla kabul edilmiştir. Bu kanuna göre, Gediz ilçesinin merkezi, *Yeni Gediz*'e nakledilmiştir.[44]

Cumhuriyet Senatosu Tutanakları

---

[41] *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem:3, Cilt:4, Toplantı:1, 77. Birleşim, 6 Mayıs 1970, s.602-605.

[42] Mevcut kurumlar arasındaki yetki ve sorumluluk konusu, ancak 2009 yılında çıkarılan bir yasayla sonuca ulaşmıştır. Afet durumunda İçişleri Bakanlığı'na bağlı Sivil Savunma Genel Müdürlüğü, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na bağlı Afet İşleri Genel Müdürlüğü ve Başbakanlık'a bağlı Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü kapatılarak Başbakanlık'a bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı kurularak yetki ve sorumluluklar tek bir çatı altında toplanmıştır. 2018 yılında bu kurum İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır; bk. "AFAD ve Tarihçesi".

[43] a*ge*., s.609; *Hayrettin Nakiboğlu*, Adalet Partisi Başkanı Süleyman Demirel'in başbakanlık yaptığı 31 ve 32. Dönem T.C. Hükûmetlerinde İmar ve İskân Bakanlığı yapmıştır.

[44] "Gediz", *T.C. Kütahya Valiliği İnternet Sitesi*, http://www.kutahya.gov.tr/gediz (Erişim Tarihi: 15 Temmuz 2022).

Gediz Depremi sonrası Cumhuriyet Senatosu'nun 30 Mart 1970 Pazartesi günü yapılan 3.Dönem 1. Toplantı 62. Birleşiminin "Demeçler ve Söylevler" kısmında ilk olarak gündem dışı söz alan ve ilk günden itibaren bölgede olduğunu belirten İmar ve İskân Bakanı Hayrettin Nakiboğlu, Kütahya'nın Gediz ilçesi ve civarında ortaya çıkan depremin çeşitli mahallerde sebep olduğu yıkım ve hasar için alınan önlemler ile yapılan iç ve dış yardımları içeren bir demeç vermiştir. Konuşmasına depremin kapsadığı alanı tanımlayarak ve neden olduğu hasarların istatistiksel bilgilerini vererek başlamıştır:[45]

> "Deprem, Gediz ve Emet ilçelerinin hemen tamamını, Tavşanlı, Altıntaş ve Simav ilçelerinin Gediz'e sınırı olan köylerini, Kütahya'nın Aslanapa bucağı ve köylerini, Uşak ilinin Banaz ilçesinin sınır köylerini, Afyon'un bölgeye sınırı olan bazı köylerini etkilemiş, 13.250 km²lik alan tahrip olmuştur. Depremin merkezinde çok fazla hasar meydana gelmiş, âdeta köyler haritadan silinmiş; bunun dışında elips şeklindeki 1.000 km²lik kısımda tahribat çok büyük olmuş, daha dış bir çember halinde 12.000 km²lik sahada da büyük hasar gerçekleşmiştir. Bölgedeki nüfus 174.843 kişi olup, hane sayısı 30.851'dir. Hayatını kaybedenlerin sayısı 1086 olmuştur. 12.097 ev yıkılmış ve ağır hasara uğramıştır. 6.355 ev orta hasar görmüş, 4.872 ev hafif hasar görmüş ve 1.260 insan hastanelerde tedaviye tabi tutulmuştur."

Konuşmasında depremin verdiği hasarın bu denli yüksek olmasının nedenini, arazi yapısı ve mevcut binaların inşaat tekniği olarak belirtmiştir. Deprem merkezi olan 250 kilometrekarelik sahada âdeta taş üzerinde taş kalmadığını söyleyerek *"Depremin verdiği hasara bakıldığında verilen insan kaybının düşük olduğu söylenebilir"* şeklinde bir değerlendirmede bulunmuştur.

Mutat teşekkür konuşmalarından sonra Nakiboğlu, ilk andan itibaren sadece Türk halkından değil, yurt dışından da yardımlar geldiğini söylemiş ve sözlerine şöyle devam etmiştir: [46]

> "Söz konusu ülkeler hem Kütahya hem de çevre havaalanlarına hızla yardımlarını ulaştırmışlardır. İlk olarak Federal Almanya, depremin ertesi günü 45 kişilik kurtarma ekibi göndermiştir. Ekip, enkaz temizlemek ve enkaz altından vatandaş kurtarmak için çalışmıştır. Ayrıca 12 grup halinde portatif su temizleme cihazı getirmişler, suları klorlamışlar ve suyu zarar gören köylere vermişlerdir. Ayrıca Almanya günde 5- 6 uçakla battaniye, çadır, ilâç, gıda maddesi göndermiştir."

Yardımların beklenenden çok yüksek olduğunu söyleyen Bakan, ilk anda depolama ve kayıt sorunları ortaya çıktığını ama Kızılay tarafından sorunun kısa sürede çözüldüğünü belirtmiştir. Kızılay'ın düzenli kayıt tutarak Gediz'in

---

[45] *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, Cilt:57, Toplantı:9, 59.Birleşim, 14 Nisan 1970, s. 619-622.

[46] *age*., s.621-622.

merkezi ile çevre il ve ilçelere dağıtımı gerçekleştirdiğini, her şeyden önce sağlık koşullarının iyileştirilmesine çalışıldığını aktarmıştır. Ortak ihtiyaçların karşılanması için gerekli yapıların yapımının sürdürüldüğünü, sıradaki en önemli konunun bölgede iskâna geçilmesi olduğunu ve tüm bunların kış ayları gelmeden önce tamamlanmasının planlandığını aktarmıştır. Geçici iskân ve kalıcı iskân konularında sıkıntı yaşandığını, özellikle enkaz altında kalan bazı hayvanların temizlenmesinin, dezenfekte edilmesinin sorun olduğunu dile getirmiştir. Büyük kayıplar yaşayan vatandaşlara yardım faaliyetlerinin devleti tarafından sürdürüldüğünü, çiftçilere ve küçük esnafa kredi temin etme, onlara barakalar yapma faaliyetlerinin de aralıksız devam ettiğini söylemiştir. Ayrıca ekonomik gücünü kaybeden vatandaşların mağduriyetinin giderilmesi konusunda, çalışmak üzere Almanya'ya gönderilecek işçiler kapsamında, 5 bin kişilik kontenjanın öncelikle bu bölgeye tahsis edildiğini belirtmiştir.[47]

Meclis'te ve Senato'da yapılan görüşmelerde Kızılay'ın yardım faaliyetlerinin halk ve hükûmet nezdinde çok takdir uyandırdığı görülmektedir. Ayrıca yabancı ülke temsilcileri tarafından da olumlu tepkiler almıştır. Örneğin İsveç Doğal Afetler Komitesi Başkanı Dr. Aspergenn, bu büyük depremi incelemek amacıyla geldiği deprem bölgesinde 5 gün kalmış, hazırladığı resmî raporunda, Kızılay'ın ilk yardım, gezici hastane ve aş ocakları bakımından organizasyonunu kusursuz

---

[47] Bu konuda muhalefet partilerinin bazı endişeleri bulunmaktadır. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Tunceli Milletvekili Hüseyin Yenipınar (1928-1991) konuyla ilgili Meclis'te şu konuşmayı yapmıştır. *"İspanya, Yugoslavya gibi devletler dış ülkelere teşkilatlı olarak işçi sevk edip bunların tasarruflarını değerlendirirken, bizde de kooperatiflere tanınmış bu hak, amacından saptırılmış maalesef politikaya alet edilmiştir. Kooperatifler kanalıyla dış ülkelere işçi gönderilirken, kooperatiflerin birer projelerinin olması ve bu projelerinin de Köy işleri Bakanlığı tarafından tasdik edilmesi gerekir. Hâlbuki buna riayet edilmeyerek, bazı kişilere ve bölgelere gelişi güzel işçi gönderme kontenjanları tanındığı bir vakıadır. Bu konu ile ilgili 1970 başlarında Devlet Plânlama Teşkilâtı tarafından yeniden hazırlattırılan bir kararname ise, aradan aylar geçmesine rağmen, Hükûmetçe çıkartılmamış, bunun yerine tabiî afet kontenjanları âdeta ulufe dağıtılır gibi verilmeye devam edilmiştir. Sayın Bakandan, bu kararnamenin 11 aydan beri niçin çıkartılmadığını, buna mukabil, hangi illere tabiî afet varmış gibi öncelik verildiğini soruyor ve bu hususta bizi aydınlatmasını bilhassa rica ediyorum. Bütçenin asil Türk köylüsüne, Bakanlığın güzide mensuplarına ve memleketimize yararlı olmasını temenni eder, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Yüce Heyete saygılar sunarım"*; bk. *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem.3, Toplantı.2, Cilt.11-1, 59.Birleşim, 25 Şubat 1971, s. 724. Buna cevaben Köy İşleri Bakanı aynı zamanda Cumhuriyet Senatosu Ankara Üyesi Turhan Kaplanlı (1916-1980), *" 'Kooperatif mevzuunda işçi kontenjanları amacından saptırılmıştır ve politikaya âlet edilmiştir', buyuruyorlar. Buna hususi itina göstermek mecburiyetindeyiz. Çünkü, kooperatifleri desteklemek için bu kontenjandan faydalanmanın zarureti vardır. Fena kullanılmış olabilir, ama müessese ve fikir uygun bir fikirdir. Mesele, onu amacında da tutmaktan ibarettir. Tahmin ediyorum ki, Sayın Yenipınar'ın da bize telkin etmek istediği husus budur. Evvelce durdurulmuş olan bu işçi kontenjanı yeniden ele alınmış ve bir kararname haline getirilmiş ve Başbakanlığa takdim edilmiştir, derdesttir, takiptedir."* açıklamasını yapmıştır; bk. *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem:3, Toplantı:2, Cilt: 11-1, 59.Birleşim, 25 Şubat 1971, s. 742.

bulduğunu aktarmıştır.[48] Adalet Partisi Manisa Milletvekili Kâmil Şahinoğlu (d.1919-ö.1999), Millet Meclisi'nde yaptığı konuşmada, Türk basınının yanında yabancı basında olumlu eleştiriler aldıklarını söylerken özellikle Alman İmar Bakanlığı mensuplarının, on ay içinde böyle bir şehrin ortaya çıkmasını bir mucize olarak değerlendirdiklerini belirtmiştir.[49]

Deprem Sonrası Yapılan Görüşmeler, Faaliyetler ve Basın

Ortaya çıkan depremlerden sonra yeniden yapılanma aşamasında, barınmaya ilişkin önemli sorunlar gündeme gelmektedir. Bu sorunlar şöyle sınıflandırılabilir:

- Yönetsel ve Yasal Sorunlar; önceden hazırlıklı olunmaması, organizasyon eksikliği, ulaşım sorunu, kalıcı konut arazilerinin bulunma zorluğu, konut sayısındaki anlaşmazlık, hak sahibi belirleme sorunu, kiracı sorunu.

- Yer Seçimi ve Yerleşim Konusundaki Sorunlar; kamu arazisi bulma/kamulaştırma sorunları, imar planlarının bölgenin özelliklerini taşımaması, Yer seçimi ve iyileştirme planı kararı verilirken tüm kentin dikkate alınmaması, yer seçimi ve yerleşim kararlarının bilimsel yaklaşım ürünü olmaması, eski yerleşimlerin analiz edilmemiş olması.

- Birimlerin Tasarım ve Fiziksel Sorunları; eski konut tiplerinin analiz edilmemiş olması, kısıtlı zaman ayrılması, tasarım sorunları, yapım sistemi seçimi sorunu, uygulama, işçilik sorunları.

- Alt Yapı Sorunları; temel altyapı yetersizliği, aydınlatma, şebeke suyu, kanalizasyon, su baskınları, ulaşım vb. sorunlar.

- Sosyo-psikolojik Sorunlar; sosyal-kültürel, ticari yaşamın düşünülmemiş olması.

- Maliyet Sorunları; ulaşım, taşınma maliyetleri, kullanım maliyeti, ulaşım, sağlık, eğitim ve sosyal hizmetlere yeterli ödenek ayrılmaması, uluslararası çözümlere gidilmesi,

- Sürdürülebilir Olmama Sorunu; yer seçimi ve yerleşim sorunları, tasarım sorunları, uygulama ve işçilik sorunları, altyapı sorunları, sosyopsikolojik sorunlar, kullanım maliyeti. [50]

---

[48] Seçil Karal Akgün - Murat Uluğtekin, *Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a II*, Türk Hava Kurumu Basımevi, Ankara, 2001, s. 195.

[49] *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem:3, Toplantı:2, Cilt: 11-1, 58.Birleşim, 24 Şubat 1971, s. 531.

[50] Sevgül Limoncu, "Türkiye'de Yeniden Yapım Aşamasında Yaşanan Sorunlar ve Öneriler", *Uluslararası Deprem Sempozyumu,* 22-24 Ekim 2007, Kocaeli, s. 652-664.

Gediz Depremi'nde bu sorunlar açıkça görülebilmektedir. Bu sorunlar konusunda yaşanan gelişmeler:

– Türkiye'de doğal afetlerin önlenmesi ve neden olduğu zararların azaltılması konusunda Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti tarafından hazırlanan yönetsel ve yasal mevzuat, mevzuatın uygulanması ve politikaların gelişimi şöyle olmuştur:

1944–1958 yıllarında hükûmette afetlere yönelik geleneksel yaklaşım, halk arasında da kaderci düşünüş hâkimdir. 1944 yılında yaşanan ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yaşadığı ikinci büyük deprem olan 7,4 büyüklüğündeki Bolu-Gerede Depremi'nden[51] sonra 18 Temmuz 1944 tarih ve 4623 sayılı Yer Sarsıntılarından Evvel ve Sonra Alınacak Tedbirler Hakkında Kanun çıkarılmıştır. 1945 yılında Bayındırlık Bakanlığı ilgili üniversiteler ile iş birliği yaparak, Türkiye'nin ilk deprem bölgeleri haritasını ve Türkiye Yer Sarsıntısı Bölgeleri Yapı Yönetmeliği'ni hazırlamıştır. 1953 yılında Bayındırlık Bakanlığı Yapı ve İmar İşleri Reisliği bünyesinde deprem bürosu kurulmuştur. 1955 yılında deprem bürosu, DE-SE-YA (Deprem-Seylan-Yangın) şubesi olmuş, afet kaynaklı zararların azaltılması çalışmaları burada yürütülmeye başlanmıştır. 1956 yılında Yapılaşma ve kentleşme konularıyla ilgili en önemli yasa olan 6785 sayılı İmar Kanunu çıkarılmıştır. Her afet için yeni ve o afete özgü bir yasanın çıkarıldığı bir dönemdir. 1959 yılına gelindiğinde kısaca Afetler Kanunu olarak da bilinen 15.05.1959 tarih, 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun çıkarılmıştır. Bu kanun kapsamında 1965 yılında Afet İşleri Genel Müdürlüğü, doğrudan Bakanlığa bağlı olacak şekilde kurulmuştur.[52] 1966'da Varto Depremi yaşanmıştır. 1968 yılında 7269 sayılı Kanuna bazı maddeler eklenmesi hakkındaki 1051 sayılı Kanun kabul edilmiştir.[53] Aynı yıl 1051 sayılı yasayla Afetler Kanununun değiştirilen dördüncü maddesi gereğince 88/12777 sayılı Afetlere İlişkin Acil Yardım Teşkilatı ve Planlama Esaslarına Dair Yönetmelik hazırlanmıştır. Bu yönetmelik, afete hazırlık ve müdahale çalışmalarını düzenlemeye yöneliktir.[54] Yine aynı yıl Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)

---

[51] Fatih Özçelik, "1944 Bolu Gerede Depremi ve Sonuçları", *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt 12, Sayı 2, 2017, s. 91-113.

[52] Binali Tercan, "Türkiye'de Afet Politikaları ve Kentsel Dönüşüm", *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, Cilt 3, Sayı 5, 2018, s. 109-110.

[53] "Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara İlişkin 15 Mayıs 1959 tarih 7269 sayılı Kanuna bazı maddeler eklenmesi hakkında Kanun", *Resmî Gazete*, 17 Temmuz 1968, Sayı: 12952.

[54] Hakan Benli, Muammer Bacanlı, vd., *Türkiye'de Afet Yönetimi ve Doğa Kaynaklı Afet İstatistikleri*, AFAD Başkanlığı, 2018 s.22.

tarafından hazırlanan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1968–1972) şehirleşme ve yerleşme politikalarına, konut sektörü ve araştırma-geliştirme faaliyetleri arasında afetlerle ilgili soruna ve tedbire rastlanmamaktadır. Oysa bu dönemde önemli hasar veren depremler yaşanmıştır (1968 Amasra-Bartın, 1969 Alaşehir, 1970 Gediz, 1971 Burdur ve Bingöl depremleri). Bu depremlerde 2100 kişi ölmüş, 2800 kişi yaralanmış ve 15.000 yapı yıkılmış veya ağır hasar görmüştür.[55] 7269 sayılı kanunla oluşturulan Afetler Fonu, ortaya çıkan zararları karşılamakta yetersiz kalmıştır.[56] 24 Şubat 1971 tarihinde yapılan Millet Meclisi Toplantısı'nda söz alan Milli Güven Partisi (MGP) Konya Milletvekili İhsan Kabadayı (d.1920-ö.1997) konuyla ilgili şunları söylemiştir: [57]

> "Geçen yıl afetlerden 14 737 talep gelmiştir, bu talepler için 135 milyona ihtiyaç varken 55 milyon verilmiş, 80 milyon açık vermiştir. Afetlere ayrılan fon yetersizdir, güçlendirilmelidir. Türkiye Emlâk Kredi Bankası, vatandaşları mesken sahibi yapan, ciddî ve başarılı hizmetler gören bir kamu teşekkülümüzdür. Ancak, taşıdığı yük ağır; malî kaynağı zayıftır. Bugünkü pahalılık karşısında 1 milyarlık bir malî kaynak yetersiz hale gelmiştir. Mesken problemini çözecek tek kamu kurumu olduğu için mali olarak güçlendirmeye mecburuz."

Kabadayı, konuşmasını şu sözlerle tamamlamıştır: [58]

> "Gediz ve havalisi zelzelesinde bakanlık çalışanları, Türklüğün şanına yakışır, imkânsızı mümkün kılıcı bir çaba göstermişlerdir. Vatandaşı kışta evsiz barksız kalmaktan kurtararak, 8 273 vatandaşı meskenlerime yerleştirmek gibi, başarılı bir çalışıma örneği göstermişlerdir. Bakanlık mensuplarını takdir ve tebrik ederken, bu bütçenin ülkemize ve millete hayırlı, uğurlu olmasını dilerim."

Önlem olarak fona yönelik yeni gelir imkânları aranmış ve 9 Mart 1972 tarihinde kabul edilen 1571 sayılı "Bazı Tekel Maddeleri Fiyatlarına Yapılan Zamlardan Elde Edilen Hâsılatın T.C. Merkez Bankası'nda Açılacak Bir Deprem Fonu Hesabında Toplamasına Dair Kanun" çıkarılmıştır. Böylece sadece depremlerin verdiği zararları karşılamak için kullanılmak üzere ayrı bir deprem fonu oluşturulmuştur.[59] Afetler için yeterli bir fon oluşturulmuştur fakat

---

[55] Cevdet Ertürkmen, *Afet Yönetimi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi ve Siyaset Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, s.51.

[56] Kanunun 33. maddesiyle kurulan bu fon, Genel Bütçe' den her yıl fona aktarılan ödenekler, Kamu İktisadi Teşekküllerinin bilânço karlarının %3' ünün bu fona aktarılması, bağışlar, borçlandırılan vatandaşların geri ödemeleri gibi ana gelir kalemlerinden oluşmaktadır; bk. Ertürkmen, age., s. 47.

[57] *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem:3, Toplantı:2, Cilt: 11-1, 58.Birleşim, 24 Şubat 1971, s. 501.

[58] *age.*, s. 503.

[59] *age*, s.47-48; *T.C. Resmî Gazete*, 19 Mart 1972, Sayı: 14133, s. 2.

bir yıl geçmeden, 13.02.1973 tarihinde kabul edilen 1658 sayılı kanunla, 1571 sayılı kanunda değişiklik yapılmıştır. Buna göre, "Deprem Fonu'nda toplanan paraların bir kısmı, Bakanlar Kurulu kararı ile ve sonradan fona iade edilmek şartıyla depremden başka afetlerde, bunların gerektirdiği hizmetlerde ve yardım işlerinde kullanılabilir, bu maksatla ilgili diğer bakanlık ve kuruluşlar emrine de verilebilir." şeklindeki geçici ikinci madde eklenmiştir.[60] Bu madde ile doğrudan deprem için oluşturulan kaynakların başka amaçlarla kullanılabilmesine imkân sağlanmıştır.

1970 yılında dönüldüğünde, Gediz'de yaklaşık 20.000 civarında konutta değişik derecelerde hasar ortaya çıktığı saptanmıştır.[61] Hasarlı binalarda oturulamayacağı gerçeğiyle ilk aşamada yaklaşık 1.000 kadar geçici iskân barınağı sağlanmıştır. Bunun yanı sıra afetzedeler, gönderilen çadırlarda, komşularında veya kendilerinin inşa ettikleri barınaklarda kalmışlardır. Geçici iskân sorunu üç aya yakın bir süre devam etmiştir. Sonuçta, 26.000 çadır, 300 kulübe, 46 okul, 110 prefabrik dükkân, 16 Sağlık Ocağı, 10 devlet yapısı geçici iskân üniteleri olarak inşa edilmiştir.[62]

Geçici barınma sorunu hakkında, depremden hemen sonra bölgeye yardım için gelen Alman Bayer ilaç firmasıyla Kızılhaç Örgütü'nün çektiği görüntüler 28 Mart 2014 tarihinde ilk kez yayımlanmıştır. İçlerinde en dikkat çekeni, yardım için gelen Almanların Akçaalan'da köpükten yaptıkları kubbe evler olmuştur. Evler, Bayer ilaç firmasının ilk denemelerinden biridir. Ayrıca yaklaşık 400 köpük çadırın, yerinde, pratik ve kısa bir sürede imal edilmiş olması dikkat çeken diğer bir konudur. (bk. *Resim 9*) [63]

---

[60] *T.C. Resmî Gazete*, 21 Şubat 1973, Sayı: 14455, s. 1.

[61] Kamu ve özel binaların yıkımı ve hasarı sonrası zarar miktarı 23 milyon dolar olmuştur. Söz konusu binaların durumu ile ilgili olarak bkz. Mitchell - Miner, *age*., s. 50.

[62] Gökçe, *age*, s. 122.

[63] "Kütahya Gediz Depremi'nin görüntüleri", *Kütahya Ajansı Youtube Kanalı*, https://www.youtube.com/watch?v=7AeUmAUpc4I (Erişim Tarihi:: 11 Temmuz 2022); Alman Devlet Arşivi'nde Gediz Depremi'ne ilişkin 7 Nisan 1970 tarihli görüntüler için bk. "UFA-Dabei 715/1970", Das Bundesarchiv, 00.12"-01.33"

https://www.filmothek.bundesarchiv.de/video/584905?q='Turkey&xm=AND&xf%5B0%5D=_fulltext&xo%5B0%5D=CONTAINS&xv%5B0%5D=# (Erişim Tarihi: 2 Haziran 2022); 1972'de yapımı tamamlanan kalıcı konutlarla birlikte kubbelerin barınma işlevi sona ermiştir; bk. Ömer Faruk Tekin, "Poliüretan Kubbeyi Yerelleştirmek", *Arkitera,* 29 Ocak 2020'dan *Mimar: Architecture in Development*, s.8, 1983, s.61-62, https://www.arkitera.com/gorus/poliuretan-kubbeyi-yerellestirmek/ (Erişim Tarihi: 22 Aralık 2022), Depremin ardından gelen iç ve dış yardımlar için bk. Ümit Bulut, *Cumhuriyet Dönemi Depremlerin Basına Yansıması*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü, İstanbul, 2017.

– Yer Seçimi ve Yerleşim Konusundaki Sorunlar bağlamında şu gelişmeler yaşanmıştır: Deprem sonrasında ilçe merkezi halkının büyük bir kısmını oluşturan 2.349 aile, 5 Ağustos 1970 gün ve 7/1164 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 1959 tarihli 7269 sayılı Umumî Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlar Hakkında Kanunun değişik 16. maddesi hükmünce, 7 km uzaklıktaki "Karılar Pazarı" mevkiinde tespit edilen alana taşınmış ve yerleştirilmişlerdir. Başbakan Süleyman Demirel, çalışmaları görmek için Gediz'e gitmiş ve Yeni Gediz'in 90 günde tamamlanması talimatını vermiştir. 6 Ağustos 1970 tarihli Tercüman gazetesi, "Eski Gediz'den Yeni Gediz'e Göç Başlıyor" manşeti ile çıkmıştır.[64] Fakat asıl göç evlerin teslimden sonra gerçekleşmiştir. 3 Aralık 1970 tarihli Bayram Gazetesi, "Gediz'de 10 bin yeni ev sahiplerine veriliyor" haberini vermiş ve Başbakan Demirel'in Gediz'e gideceğini bildirmiştir. 4 Aralık 1970 tarihli Milliyet gazetesinde Yeni Gediz'de yapılan evlerin sahiplerine teslim edildiği haberi yer almıştır.[65] Yeni Gediz'de 1872 ev yapılmış ve 21 metre genişliğinde 3 cadde yapılmıştır. Bu caddelere, Demirel, Erez ve Nakiboğlu adları verilmiştir.[66]

8 Aralık 1970 tarihinde Cumhuriyet Senatosu'nun yaptığı toplantıda Senato'nun Kütahya üyesi olan Orhan Akça (AP) yapılanlar hakkında şunları söylemiştir:[67]

> "8 ay zarfında nasıl bir şehir meydana getirilebilir? Hastanesi, mektebi, imam-hatip okulu, orta mektebi ile, bütün tesisleriyle 8 ay zarfında Gediz' in yarasını sardık ve sahiplerine teslim ettik. Bunun gurur ve iftiharını hayatımızın sonuna kadar taşıyacağız, sayın senatörler."

Millet Meclisi'nin 18 Aralık 1970 tarihli birinci toplantısında ise CHP Kütahya Milletvekili Ali Erbek, deprem konusunda yapılanlar ve alınan önlemlerin yetersiz olduğunu belirtmiş, şunları söylemiştir:[68]

> "Eşya dağıtımı, arsa istimlaki, malzemelerin stoklanması, inşaat işleri ve genelde gördüğümüz aksaklıkları hükûmete iletmiştik. Son zamanlarda aldığımız şikayetler ve talepler üzerine grubumuzu temsilen, hem Yeni Gediz'in açılış töreninde ve hem de yeni yapılan ilçe, bucak ve köyleri

---

64 "Eski Gediz'den Yeni Gediz'e Göç Başlıyor", *Tercüman*, 06 Ağustos 1970, s. 1.; "Başbakan: Yeni Gediz 90 günde tamamlansın", *Milliyet*, 7 Ağustos 1970, s. 1.

65 "Gediz'de 10 bin yeni ev sahiplerine veriliyor", *Bayram Gazetesi*, 3 Aralık 1970, s. 1; "Yeni Gediz'in evleri sahiplerine verildi", *Milliyet*, 4 Aralık 1970, s. 1.

66 Caddelere verilen isimler, Başbakan Süleyman Demirel, İmar ve İskân Bakanı Hayrettin Nakiboğlu, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Ali Mesut Erez'e aittir. "Yeni Gediz Pazar Günü açılıyor", *Milliyet*, 20 Kasım 1970, s. 3.

67 *Cumhuriyet Senatosu*, Birleşim: 13, Oturum: 1, 8 Aralık 1970, s.169.

68 *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem:3, Cilt:9, 23.Birleşim, Toplantı:1, 18 Aralık 1970, s. 314.

gezerek incelemelerde bulunmak, halkın şikayetlerini dinlemek üzerine bir seyahat düzenledik. CHP Parlamento Heyeti olarak Gediz, Emet ve Simav ilçeleri ile çevre köylerde önemli aksaklıklar tespit ettik."

Milletvekili Erbek'in bahsettiği aksaklıklar şunlardır:

– Hükûmet, halkın isteklerini ve muhalefetin uyarılarını dikkate almamıştır.

– Kalıcı yerleşim için yapılan konutlar küçük ve yetersizdir.

– Arsalar köy yaşantısı için yeterli büyüklükte belirlenmemiştir.

– Hükûmet, TRT ve basın yoluyla deprem bölgesinde inşa ettirilen konutların tamamen bitmiş ve yerleşime hazır olduğunu söylemiştir. Fakat Erbek konuşmasında, gittikleri 20 köyde yapılan konutların tam olarak bitmediğini, henüz kullanılacak halde olmadığını tespit ettiklerini belirtmiştir.

– CHP heyetinin, inşaatlarda kullanılan malzemenin kalitesinin çok düşük olduğunu belirlediğini, teslim edilen 18 köydeki konutların ise iç kapılarının takılmadığını gördüğünü söylemiştir.

Millet Meclisi'nde aynı gün yapılan ikinci toplantıda, Hayrettin Nakiboğlu, Ali Erbek'in sözlerine katılmadığını ifade ederek, Erbek'in çok yüzeysel bir inceleme yaptığını belirtmiştir. Bu eleştirilerden sonra Meclis tarafından Erbek'in de içinde bulunduğu bir heyetin oluşturulmasını ve tekrar inceleme yapılmasını istemiştir.[69]

Depremden yaklaşık 4 ay sonra alınan Bakanlar Kurulu kararıyla Gediz'in taşınması için uygulamalara başlanmıştır. Seçilen Karılar Pazarı mevkiinde toplam 5.375.237 m2 arazi kamulaştırılmış, 540 hektarlık alanın harita işlemi gerçekleştirilmiştir. Yeni yerleşim yerine göç ise 1971 yılının ortalarında başlamıştır. 24 Şubat 1971 tarihinde Adalet Partisi Manisa Milletvekili Kâmil Şahinoğlu Millet Meclisi'nde yaptığı konuşmada, Türk basınının yanında yabancı basında olumlu eleştiriler aldıklarını söylerken özellikle Alman İmar Bakanlığı mensuplarının, on ay içinde böyle bir şehrin ortaya çıkmasını bir mucize olarak değerlendirdiklerini belirtmiştir.[70]

– Birimlerin Tasarım ve Fiziksel Sorunları konusunda yaşanan gelişmeler şöyledir: Gediz'in yeni yerinde devlet tarafından yaptırılan deprem konutları tek katlı ve bahçelidir. Toplam 130 m²lik alanda yerleşmişlerdir. Evlerin net kullanım alanı 42 m²'dir.[71] Evler, Eski Gediz'deki konut tiplerinin yeterince

---

[69] *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem:3, Cilt:9, 23.Birleşim, Toplantı:2, 18 Aralık 1970, s. 317.

[70] *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem:3, Toplantı:2, Cilt: 11-1, 58.Birleşim, 24 Şubat 1971, s. 531.

[71] Ercan Berber, *Gediz'de Şehirsel Gelişme,* T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Ana Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006, s. 39.

analiz edilmemiş olması, kısıtlı zamanda yaşanan tasarım sorunları, yapım sistemi seçimi sorunu, uygulama, işçilik sorunları ve maliyet göze alınarak yapılmışlardır. Zaman geçtikçe ailelerin bir kısmı, evleri küçük bulmaları nedeniyle eski yerleşim yerindeki evlerini onararak orada yaşamaya devam etmişlerdir. Bu süreç halkın tarım faaliyetlerinden uzaklaşmasına neden olmuştur. Oysa Gediz'de depreme kadar önemli oranda tarımsal üretimi yapılmaktadır. Tarımsal arazilerin %70'inden fazlasında buğday ve arpa üretilmektedir. Asıl gelir getiren ürünler ise, afyon haşhaş, şeker pancarı, tütün ve ay çekirdeğidir. Endüstri zayıftır ve linyit, bor, krom, manyezit madenciliği Emet, Gediz, Kütahya ve Tavşanlı'da yapılmaktadır.[72] Deprem sonrası Gediz'de tarım gerilerken sanayi ve hizmetler sektörü gelişmeye başlamıştır. Özellikle kömür madenleri ekonomide önemli rol oynamıştır.[73]

– Sürdürülebilir Olmama Sorunu için şu değerlendirmeler yapılabilir: Depremden 35 yıl sonra yazılmış olan bir makalede, söz konusu alanın seçimi konusunda bazı gerçeklere ve tartışmalara yer verilmiştir. Yer konusunda iki önemli soruna değinilmiştir. Bunlardan birincisi alanın jeolojik yapısıdır. Zamanında yapılan çalışmalar ve hazırlanan raporlara rağmen, Yeni Gediz'in fay hatlarına Eski Gediz'den daha yakın olduğu, bu nedenle depremsellik yönünden Eski Gediz'den daha sorunlu olduğu söylenmiştir. Ayrıca söz konusu alanın eskiden bataklık olduğu, yerleşim yerinin seçiminde şehircilik anlayışı ve iklim koşullarının yeterince dikkate alınmadığı da belirtilmiştir. Diğer önemli sorunun sosyolojik olduğu, bölgedeki demografik yapının değiştiği ve kültürel aktarımın kesintiye uğradığı anlatılmıştır.[74]

Nitekim Gediz'de yerleşim düzenlenirken, geniş ve doğrusal uzayan sokakların iki yanına sıralanan konutlar arasındaki uzaklık, sokakların kullanımını ve komşuluk ilişkilerini zayıflatmıştır. Depremden sonra başka bir alana taşınan kırsal yerleşimlerden, yerleşime karşı tepki geldiği ve köylülerin büyük çoğunluğunun yerleşmek istemediği anlaşılmaktadır. Bunun en önemli nedeni ise depremden önce büyük bağ ve bahçelerde üretim yapmakta olan halkın yeni yerleşim yerinde tarım arazilerine 4 – 5 km uzakta kalmış olmasıdır. Çalışmak isteyenler, tarlaya gidip gelmek için bu yolu kullanmak yerine eski

---

[72] Mitchell - Miner, *age.*, s. 30-31.

[73] Gediz-Sazköy-Gökler-Ayçatı sahasında 23.945.000 ton görünür, muhtemel, mümkün, Tavşanlı-Alabarda sahasında 1.700.000 ton mümkün rezerv, Simav-Dağardı sahasında ise 100.000 ton mümkün rezerv tespit edilmiştir. "Kütahya İli Maden ve Enerji Kaynakları", *Maden Tetkik ve Arama Raporu*, 2010,

https://www.mta.gov.tr/v3.0/sayfalar/bilgi-merkezi/maden_potansiyel_2010/kutahya_madenler.pdf (Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2022).

[74] Erkan vd., agm., s. 139-149.

yerleşim yerlerinde kalmayı tercih etmişlerdir. Ayrıca depremden sonra Gediz'den yakındaki diğer şehirlere göç yaşanmıştır. Diğer taraftan devletin afetzedelere tanıdığı öncelik kapsamında yurt dışına iş gücü olarak gidenler olmuştur. Bu nüfus hareketliliğin sonucu olarak 1970 yılında 10.651 olan şehir nüfusu 1975 yılında 10.649'a, 56.300 olan kırsal nüfus 48.650'ye düşmüştür. İş gücünü oluşturan erkek nüfus ise 7230'dan %5 oranında azalarak 5.540'a düşmüştür. Kadın nüfusta artış olduğu için toplam nüfustaki azalma ihmal edilebilir düzeyde kalmıştır.[75]

Sonuç

Gediz'de meydana gelen deprem, bölge insanına büyük bir darbe olmuştur. Vefat edenlerin yanı sıra yakınlarını kaybedenlerin çöküntüsü, felaketi yaşayanların ömür boyu yaşayacakları travma, depremin en büyük psikolojik sonuçlarıdır. Halkın yaşadığı fiziksel sorunlar ayrı bir konudur. Felaket sırasında yaralananlar, yağmur ve soğukta geceyi dışarda geçirenler ve daha sonra hastalananlar çok sayıdadır. Taşınma ayrı bir travma sebebi olmuştur. Birçok aile, kayıplar vermiştir. İnsanların yaşadıkları yerlerden, akrabalarından, komşularından uzaklaşmaları, komşuluk ve mahalle kültürünün bitişini getirmiştir. Dört kişi için düzenlenen ve inşa edilen deprem evleriyle büyük aile ve büyük ev alışkanlıkları da yavaş yavaş ortadan kalkmıştır. İşte bu gelişmeler olayın sosyolojik boyutunu göstermektedir.

Afetzedeler bu sıkıntıları yaşarken, acil yardımlar sağlandıktan sonra siyasiler bu konuyu da siyasi malzeme haline getirmişlerdir. Yapılan yardımların takibi, yabancılarla olan iletişim beraberinde soru işaretlerini getirmiştir. Çalışmada görüldüğü gibi soru önergelerine verilen yanıtlar yeterince tatmin edici olmamıştır. Bir önemli nokta da depremin Türkiye'de çok yoğun bir siyasi döneme rastlamış olmasıdır. Sokak hareketleri, üniversite olayları, ortak pazara giriş tartışmalarının belirlediği Meclis gündeminde yeterli ve sürekli bir yer bulamamıştır.

Çalışmamızda depremin yaşandığı süreç, etkileri ve sonuçları ile afetzedelerin durumu ve Millet Meclisi-Cumhuriyet Senatosu görüşmelerine, siyasi parti temsilcilerinin tartışmalarına yer verilmiştir.

Deprem kuşağında olan ülkede ortaya çıkan deprem felaketleri açısından Türkiye, insan kaybı açısından dünyada üçüncü, etkilenen insan sayısı açısından da sekizinci sıradadır. Sürekli depreme maddi, manevi hazır bulunulması gerekli bir coğrafyadadır. Fakat çalışmamızda da görüldüğü gibi Gediz Depremi'nde, kanunda yer alan kurumların görev tanımları, organizasyon ve koordinasyon açısından yeterlilik sağlanamamıştır. Maddi, manevi kayıplar yüksektir.

---

[75] Berber, *age*., s. 18-25.

Gediz Depremi, büyüklüğü ve etkilediği alanın genişliğiyle ardından gelen depremlere hazırlanabilmek konusunda afet yönetimi için bir deney niteliği de taşımaktadır. O dönemde yapılmış olan araştırmalar, hazırlanan teknik raporlar, yardımların organizasyonu ve koordinasyonu için yapılan çalışmalar, daha sonra gerçekleşen depremlerin acılarının ve kayıplarının azaltılması için yol gösterici durumundadır. Örneğin, Gediz Depremi sonrası muhalefet partisi Milletvekili Özdenoğlu, organizasyon ve koordinasyon için tek bir kurum kurulması ve tüm sorumluluğun bu kuruma verilmesinin gerekliliğini belirtmiştir. Oysa uzun bir süre, sorumluluk birden fazla kurumda olmuş, bu durum afet durumunda takibi ve hızlı işleyişi zorlaştırmıştır. Çok sayıda teknik ve sosyolojik çalışmalarla olası depremlerin neden ve sonuçlarının, alınabilecek önlemlerin ortaya konulmasına karşın, siyasi yönetimler tarafından bu konuya yeterince ağırlık verildiği düşünülmemektedir.

Kaynaklar

Resmî Yayınlar

Millet Meclisi Tutanak Dergisi,

(1970) Dönem:3, Cilt:4, Toplantı:1, 62.Birleşim, 30 Mart.

(1970) Dönem:3, Cilt:4, Toplantı:1, 77. Birleşim, 06 Mayıs.

(1971)Dönem:3, Toplantı:2, Cilt: 11-1, 58.Birleşim, 24 Şubat.

(1971) Dönem.3, Toplantı.2, Cilt.11-1, 59.Birleşim, 25 Şubat.

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi,

(1970) Cilt:57, Toplantı:9, 55.Birleşim, 31.03.1970.

(1970) Cilt:57, Toplantı:9, 59.Birleşim, 14.04.1970.

(1970) Birleşim 13, Oturum 1, 08.12.1970.

İçişleri Komisyonu Raporu. (2/33) (1984) , *TBMM*, Sayısı: 50, Yasama Yılı: 1, Dönem: 17, 11 Mayıs.

TBMM Albümü 1920-2010 – 4. Cilt – 1960-1983, Ed. Sema Yıldırım – Behçet Kemal Zeynel, TBMM Genel Sekreterliği Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü, 2. Basım, Haziran 2010.

Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun, Kanun No: 7269, *Resmî Gazete*, 25 Mayıs 1959, Sayı: 10213.

T.C. Resmî Gazete, 19 Mart 1972, Sayı: 14133, s.2.

T.C. Resmî Gazete, 21 Şubat 1973, Sayı: 14455, s.1.

Kitaplar, Makaleler, Tezler ve Raporlar

(1986) Deprem, *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, Milliyet Yayınları, Cilt 6, İstanbul, s.3053.

(1970) *Gediz Depremi İncelemelerine Ait Ön Rapor*, İTÜ İnşaat Fakültesi Deprem Mühendisliği Yayınları, No.1, İstanbul.

(1970) Gediz Depremi Raporu, *Mimarlık,* Mimarlar Odası Yayın Organı, Yıl 8, Sayı 78, İstanbul, s. 26.

ABDÜSSELAMOĞLU Şakir (1970) Gediz Bölgesine Ait Sismotektonik Gözlemler, *Gediz Depremi Sempozyumu Tebliğler-Tartışmalar*, İMO Yayınları, No:21, Ankara, s. 18.

ALAN İsmet - BÖKE Nevzat - ALTUN İbrahim - BALCI Veli - ELİBOL Hasan - DEMİRBAĞ Hünkâr - BAKIRHAN Bülent - ARMAN Sedat - KESKİN Halil - ÇELİK Ömer Faruk - SOYAKİL Mustafa - HANİLÇİ Nurullah - CANDAN Osman (2019) Menderes Masifi'nin Tektono-Stratigrafik Özellikleri Kapsamında Elde Edilen Son Bulgular, *MTA Doğal Kaynaklar ve Ekonomi Bülteni*, Sayı 28, s. 41-48.

BERBER Ercan (2006) *Gediz'de Şehirsel Gelişme,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Ana Bilim Dalı, İstanbul.

BOLT Bruce A. (2008) *Depremler*, Tübitak, Ankara.

BULUT Ümit (2017) *Cumhuriyet Dönemi Depremlerin Basına Yansıması*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü, İstanbul.

CANBOLAT Burcu B.- ERBERİK Altuğ- TÜYDEŞ Hediye- KARAESMEN Erhan (2006) *Deprem*, ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık, Ankara, 2006.

ÇAKIR Erkan- YAMAN Murat (2020) *Farklı Boyutlarıyla Afet Yönetimi*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

EMRE Tahir- SÖZBİLİR Hasan- GÖKÇEN Nuran (2006) Kiraz-Beydağ Çevresinin Neojen- Kuvaterner Stratigrafisi, Küçük Menderes Grabeni, Batı Anadolu, *Maden Tetkik ve Arama (MTA) Dergisi*, Sayı 132, s. 1-32.

ERGÜNAY Oktay (2007) Türkiye'nin Afet Profili, *Türkiye Mimarlar ve Mühendisler Odası Birliği (TMMOB) Afet Sempozyumu, Bildiriler Kitabı*, Mattek Matbaacılık, Ankara, 2007, s.1-15.

ERİNÇ S.- BİLGİN T.- BENER M.- SUNGUR K.- ERER S.- GÖÇMEN K. (1970) *Gediz Depremi Tatbiki Jeomorfolojik Etüd*, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları, No:60, İstanbul, 1970.

ERKAL Tevfik, DEĞERLİYURT Mehmet (2009) Türkiye'de Afet Yönetimi, *Atatürk Üniversitesi Doğu Coğrafya Dergisi,* Cilt 14, Sayı 22, s. 147-164.

ERKAN E. Ayşe (2010) Afet *Yönetiminde Risk Azaltma ve Türkiye'de Yaşanan Sorunlar*, Uzmanlık Tezi, Devlet Planlama Teşkilatı, Yayın No:2812, Ankara.

ERKAN Nilgün Ç.- SEÇİLMİŞLER Töre- BOŞDURMAZ Nurcan (2007) 35 Yıl Sonra Gediz Depremi: Depremin, Yaşayanlar ve İki Yerleşme Üzerindeki Etkileri, *TÜBA-KED Türkiye Bilimleri Akademi Kültür Envanteri Dergisi*, Sayı 6, 139-149.

ERTÜRKMEN Cevdet (2006) *Afet Yönetimi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi ve Siyaset Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

GÖKÇE Oktay - TETİK Çiğdem (2012) *Teoride ve Pratikte Afet Sonrası İyileştirme Çalışmaları*, AFAD, T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Ankara.

GRABERT Helmut (1971) 28 Mart 1970 Tarihinde Batı Anadolu'da Meydana Gelen Depremin Nedenini Teşkil Eden İki Önemli Arıza Elemanının Kesişmesi, *Maden Tetkik ve Arama Dergisi,* Cilt 77, Sayı 77, s.22-29

GÜNER Yusuf (2022) Gediz Depreminde Yürütülen İnsani Yardım Çalışmalarının Afet Yönetimi Bağlamında Değerlendirilmesi, *Toplum Ekonomi ve Yönetim Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, s. 121-150.

HAKYEMEZ H. Yavuz - GÖKTAŞ Fikret - ERKAL Tevfik (2013) Gediz Grabeninin Kuvaterner Jeolojisi ve Evrimi, *Türkiye Jeoloji Bülteni*, Cilt 56, Sayı 2, s.1-26.

KARAL AKGÜN Seçil – ULUĞTEKİN Murat (2001) *Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a II*, Türk Hava Kurumu Basımevi, Ankara.

KIZILOĞLU Fatih M.- OKUROĞLU Mustafa- ÖRÜNG İbrahim (2006) Kırsal Yerleşimler ve Doğal Afetler, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, Sayı 2, s. 53-58.

LİMONCU Sevgül (2007) Türkiye'de Yeniden Yapım Aşamasında Yaşanan Sorunlar ve Öneriler, *Uluslararası Deprem Sempozyumu*, 22-24 Ekim 2007, Kocaeli, s.652-664.

MITCHELL William Allen- MINER Timothy H. (1978) *Environment, Disaster and Recovery: A Longitudinal Study Of The 1970 Gediz Earthquake in Western Turkey*, Dean of the Faculty, United States Air Force Academy, Colorado, USA.

ÖZÇELİK Fatih (2017) 1944 Bolu Gerede Depremi ve Sonuçları, *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt 12, Sayı 2, s. 91-113.

ÖZER Çağlar, POLAT Orhan (2017) İzmir ve Çevresinin 3-B Kabuk Hız Yapısı, *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, Cilt 32, Sayı 3, s. 733-747.

SATILMIŞ Selahattin (2019) *Osmanlı Devleti'nde Afet Yönetimi,* İdeal Kültür Yayıncılık, 2.Baskı, İstanbul, s.9.

SEZER Lütfi İhsan (2012) Kütahya Yöresinin Depremselliği, *Ege Coğrafya Dergisi*, Cilt 19, Sayı 2, 2010, s. 35-52.

SÜR Özdoğan, Türkiye'nin Deprem Bölgeleri (1993) *Ankara Üniversitesi, Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi, Türkiye Coğrafyası Dergisi,* Sayı 2, Ankara, 1993, s. 53-68.

ŞAHİN Cemalettin (2000) *Genel Coğrafya*, Gündüz Eğitim ve Yay., 2.Basım, Ankara.

TERCAN Binali (2018) Türkiye'de afet politikaları ve kentsel dönüşüm. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, Cilt 3, Sayı 5, s. 109-110.

UZ Zeki- GÜÇLÜ Uğur (1970) 28 Mart 1970 Gediz Depremi'nin Replik ve Şiddet Dağılışı, *Gediz Depremi Sempozyumu Tebliğler-Tartışmalar*, İMO Yayınları, No:21, Ankara, s. 35.

YARAR Rıfat - DEMİR Halit - KUMBASAR Nahit - TRUPİA Antonio (1970) *Gediz Depremi İncelemelerine Ait Ön Rapor*, İTÜ İnşaat Fakültesi Deprem Mühendisliği Yayınları, No.1, İstanbul.

YAVUZ Erdem (2017) *1939 Depremi Erzincan ve Bölgeye Etkisi*, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul.

Süreli Yayınlar

Cumhuriyet

Hayat

Milliyet

Son Havadis

Tercüman

Toroslar

Yeni İstanbul

İnternet Kaynakları

Gediz, http://www.kutahya.gov.tr/gediz (Erişim Tarihi: 15 Temmuz 2022)

(2015) Gediz Depremi'nin Üzerinden 45 Yıl Geçti, *Kütahya Arşiv Haber*, 28 Mart, http://www.kutahyaarsiv.com/haber-gediz-depreminin-uzerinden-45-yil-gecti...-4282.html (Erişim Tarihi: 15 Temmuz 2022).

Uşak Airport Bölgesinde 1973 Tarihinde Hava Durumu Geçmişi, https://tr.weatherspark.com/h/y/148621/1973/1973-y%C4%B1l%C4%B1-i%C3%A7in-at-U%C5%9Fak-Airport-T%C3%BCrkiye-Tarihi-Hava-Durumu#Figures-Temperature.;

Gediz'de 2022 tarihli hava durumu için Uşak Airport ve Gediz Bölgesinde İklimi ve Hava Durumunu Karşılaştırın, https://tr.weatherspark.com/compare/y/148621~95972/atU%C5%9Fak-Airport-ve-Gediz-Ortalama-Hava-Durumunun-Kar%C5%9F%C4%B1la%C5%9Ft%C4%B1rmas%C4%B1 (Erişim Tarihi: 15 Temmuz 2022).

Alman Devlet Arşivi'nde Gediz Depremi'ne ilişkin 07.04.1970 tarihli görüntüler:
https://www.filmothek.bundesarchiv.de/video/584905?q=Turkey&xm=AND&xf%5B0%5D=_fulltext&xo%5B0%5D=CONTAINS&xv%5B0%5D=# (Erişim Tarihi: 17 Temmuz 2022).

(t.b) 1900 Sonrası Türkiye'deki Depremler, *Türkiye'de Deprem Gerçeği ve TMMOB Makina Mühendisleri Odasının Önerileri, Oda Raporu,*

http://www1.mmo.org.tr/resimler/dosya_ekler/8273773702779a0_ek.pdf (Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2022)

Ekler

Resim-1 – Gediz Depremi'nin meydana geldiği alan

Resim-2 - Aizonoi (Çavdarhisar Antik Kenti)

(*Gediz Depremi İncelemelerine Ait Ön Rapor*, İTÜ İnşaat Fakültesi Deprem Mühendisliği Yayınları, No.1, 1970, s. 16-17.)

Resim-3- Basın haberlerinden iki örnek

Resim-4: Depremin Merkezinden Genel Görünüm

(*Hayat,* 2 Nisan 1970, Sayı 14.)

Resim-5- Deprem bölgesinde yıkılan camiler

(*Hayat*, Sayı 14, 2 Nisan 1970)

Resim-6 - Deprem bölgesinde yıkılan binalar

(*Hayat*, Sayı 14, 2 Nisan 1970)

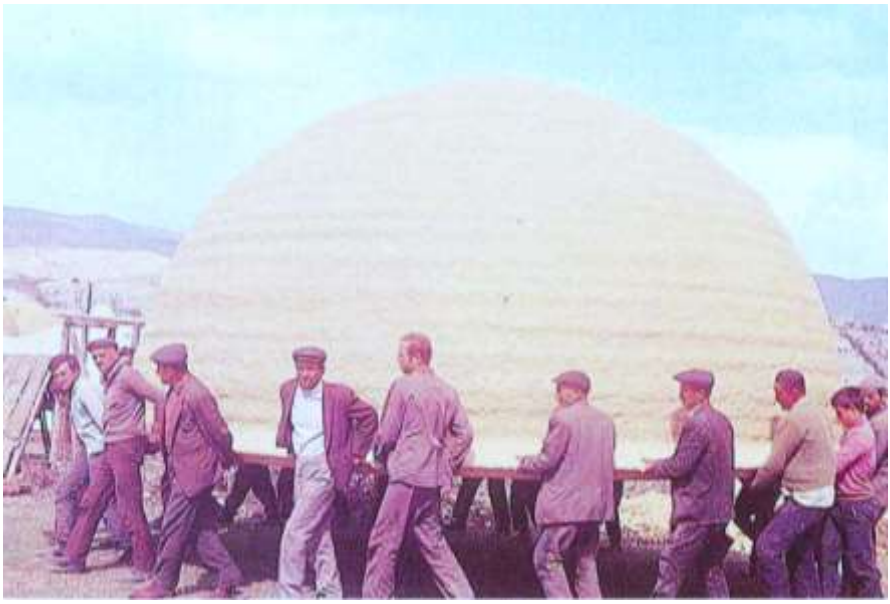
Resim-7- Enkazda arama-kurtarma çalışmaları

(*Toroslar Gazetesi*, 19 Mart 2021, https://www.toroslargazetesi.com.tr/1970-gediz-depremi-ve-seydisehir-13492-haberi (Erişim Tarihi 25 Aralık 2022))

Resim-8 - Kızılay Çadırları ve Depremzedeler

(*Kütahya Yaşam*, 28 Mart 2014, http://www.kutahyayasam.com/28-mart-1970-gediz-depremi-h2580.html (Erişim Tarihi: 25 Aralık 2022)

Resim-9 Poliüretan Kubbe Evler

https://www.arkitera.com/gorus/poliuretan-kubbeyi-yerellestirmek/

(Erişim Tarihi: 25 Aralık 2022)